

РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА И
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

REPUBLIKA SRPSKA
MINISTRY OF HEALTH AND
SOCIAL WELFARE

СТРАТЕГИЈА УНАПРЕЂЕЊА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ДЈЕЦЕ
БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА
СА ПЛАНОМ АКЦИЈЕ ЗА ПЕРИОД 2009-2014.

STRATEGY FOR THE ENHANCEMENT OF SOCIAL WELFARE OF CHILDREN WITHOUT PARENTAL
CARE WITH AN ACTION PLAN FOR THE PERIOD 2009-2014.

Vlada Republike Srpske | Republic of Srpska Government
MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE | MINISTRY OF HEALTH AND SOCIAL WELFARE

www.vladars.net

САДРЖАЈ

SUMMARY

1. УВОД	5	1. INTRODUCTION
2. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ДЈЕЦЕ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	8	2. THE EXISTING CONDITION OF THE SYSTEM OF SOCIAL WELFARE OF CHILDREN WITHOUT PARENTAL CARE IN REPUBLIKA SRPSKA
3. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	28	3. REASONS FOR MAKING A STRATEGY
4. ПРИНЦИПИ СТРАТЕГИЈЕ	29	4. THE STRATEGY PRINCIPLES
5. ОПШТИ ЦИЉ СТРАТЕГИЈЕ	32	5. GENERAL GOAL OF THE STRATEGY
6. СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ ДЈЕЛОВАЊА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ДЈЕЦЕ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА	33	6. STRATEGIC DIRECTIONS OF ACTIVITIES OF SOCIAL WELFARE OF CHILDREN WITHOUT PARENTAL CARE
ПЛАН АКЦИЈА	62/63	ACTION PLAN
Унапређење социјалне заштите дјеце без родитељског старања у Републици Српској за период 2009 – 2014. године		For the enhancement of social welfare of children without parental care in Republika Srpska for the period 2009 – 2014

Јуни, 2009. године

....“ Дијете, како би потпуно и складно развило своју личност, треба расти у породичном окружењу у амбијенту среће, љубави и разумјевања. Породици, као основној друштвеној групи и природном окружењу за одрастање и добробит свих њених чланова а нарочито дјеце, треба омогућити потребну заштиту и помоћ како би могла у потпуности преузети своје одговорности у заједници “....

(Прембула УН Конвенције о правима дјетета)

June, 2009.

....“ the child, for the full and harmonious development of his or her personality, should grow up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding. The family, being the basic social group and the natural surrounding for the development and welfare of all its members, especially children, should be given the welfare and help it needs in order to take its full responsibilities in the community “....

(Preamble of the UN Convention on the Rights of the Child)

1. УВОД

Основ за доношење Стратегије унапређења социјалне заштите дјецe без родитељског старања са планом акције за период 2009-2014. године садржан је у амандману XXXII на Устав Републике Српске, члан 68. тачка 12, према коме Република уређује и обезбјеђује бригу о дјеци и омладини.

Усвајањем Стратегије унапређења социјалне заштите дјецe без родитељског старања у Републици Српској са планом акције за период 2009-2014. године и стварањем претпоставки за њену досљедну имплементацију у пракси, Влада Републике Српске изражава одлучност на пољу испуњавања обавеза преузетих ратификацијом међународних докумената као што је Конвенција УН-а о правима дјетета и других значајних докумената УН-а (Миленијумских развојних циљева и Свијета по мјери дјецe). Овај документ је и одговор на обавезе произашле „Акционим планом за дјецу за период 2002-2010“ у Босни и Херцеговини усвојеном од стране Вијећа министара, документа „Политика за заштиту дјецe без родитељског старања и породица под ризиком од раздвајања 2006-2016“, а који заговарају јачање положаја дјецe кроз анимирање

1. INTRODUCTION

Amendment XXXII to the Constitution of Republika Srpska (article 68, point 12), which states that Republika governs and provides care for children and youth, presents the foundation for the adoption of the Strategy for the enhancement of social welfare of children without parental care with an action plan for the period 2009-2014.

By adopting the Strategy for the enhancement of social welfare of children without parental care in Republika Srpska with an action plan for the period 2009-2014, and meeting the requirements for its consistent implementation in practice, the Government of Republika Srpska expresses its determination to fulfil obligations acquired through the ratification of international documents such as the UN Convention on the Rights of the Child and other significant UN documents (Millennium Development Goals and A World Fit for the Children). This document is also an answer to the obligations that came from «The Action Plan for Children 2002-2010» in Bosnia and Herzegovina that was adopted by the Council of Ministers and the «Policy for the Welfare of Children Without Parental Care and Families

свих расположивих ресурса владиног и невладиног сектора, породице и појединаца, а све како би се унаприједили услови живљења у интересу развоја дјецe у БиХ.

Препоруке УН-овог Комитета за права дјетета дате након презентације Првог иницијалног извјештаја Босне и Херцеговине о имплементирању Конвенције УН-а, јасно указују на потребу даље хармонизације закона у Републици Српској са одредбама Конвенције, на сталном изналажењу ресурса за дјецу, посебно у контексту социјалне заштите; на јачању и промоцији концепта најбољег интереса дјетета и учешћа дјетета у свим поступцима који га се тичу; на трајном обезбјеђењу финансијских и техничких ресурса у склопу центара за социјални рад; на замјени институционалног збрињавања дјецe другим облицима заштите и њиховој стандардизацији.

Морални и професионални задатак свих јавних институција и појединаца које раде у подручју заштите дјецe без родитељског старања јесте да пруже адекватну заштиту дјеци која одрастају у ризичним околностима и да у том смислу пронађу праву мјеру између права сваког дјетета да одраста у властитој породици и обавезе друштва да заштити најбољи интерес дјетета. Осмишљавање и развој адекватног модела и система друштвене бриге о дјеци, посебно дјеци без родитељског старања представља изазов за сваку друштвену заједницу, стручњаке и професионалце који се баве тим питањима, тако да рад са дјецом без родитељског старања и поред садашњег степена развоја помажућих наука и дјелатности врло често садржи бројна питања и недоумице.

under the risk of separation 2006-2016», both of which argue for the strengthening of the position of children through the utilisation of all available resources of the governmental and non-governmental sectors, families and individuals, in order to improve the living conditions in the interest of child development in B&H.

The recommendations of the UN Committee on the Rights of the Child that were given after the presentation of the First Initial Report of Bosnia and Herzegovina on the Implementation of the UN Convention, clearly point toward the need for the further harmonisation of the Republika Srpska Laws with the regulations of the Convention, as well as the need for constant search of children's resources, especially in the context of social welfare, the strengthening and promotion of the concept of the child's best interest and participation in all acts that concern him/her, the permanent provision of financial and technical resources within welfare centres, the replacement of institutional child care with other forms of welfare and their standardisation.

The moral and professional mission of all public institutions and individuals working in the field of welfare of children without parental care is to provide adequate welfare for children who are growing up in high-risk circumstances, and therefore to find the right measure between the right of each child to grow up in his/her own family and the society's obligation to protect the child's interests. The design and development of an adequate model and system of children's social care, especially when it comes to children without parental care, is a challenge for every social community, as well as experts and professionals who deal with these issues. That is why

У оквиру међународних искустава, три су основна принципа међународне социјалне политике који утичу на активности према дјечи у 21. вијеку:

1. принцип породичног континуитета (који подразумева захтјев за холистичким погледом на услове живота дјече); 2. принцип блискости (базиран је на чињеници зависности дјече о физичкој близини неколико битних других особа које се брину о њима како би их штитиле на почетку живота и даље); 3. принцип афирмације (полази од потребе дјече да буду призната у дијалогу са свијетом одраслих).

На полазишту ових принципа савремена и одговорна друштва развијају своје системе друштвене бригае о дјечи, а нарочито о дјечи без родитељског старања, тако да се велика пажња посвећује оном дијелу који се тиче дјетета, његових потреба, његових потенцијала; – при чему се посебно апострофира породица као логичан и природан амбијент који је база за свеукупан психосоцијални и физички раст и развој дјетета.

Стратегија унапређења социјалне заштите дјече без родитељског старања са планом акције за период 2009-2014. године представља стратешки документ Владе Републике Српске орјентисан управо ка унапређењу положаја великог броја дјечака и дјевојчица у Републици Српској, који због врло различитих животних догађаја одрастају ван својих биолошких породица.

working with children without parental care often contains a lot of questions and dilemmas, regardless of the degree of development of sciences and activities that help in the process.

During the course of international experiences, three basic principles of international social policy emerged, that affect the activities focused on children in the 21st century:

1. the family continuity principle (that understands a request for a holistic view on children's life conditions); 2. the closeness principle (based on the fact that children depend upon the physical closeness of a few important persons who take care of them in order to protect them from the onset of life onwards); 3. the affirmation principle (comes from children's need to be recognized in the course of dialogue with adults).

Responsible contemporary societies develop their systems of social care for children relying on these principles, especially when it comes to children without parental care, and therefore a great deal of attention is given to the parts concerning the child, his/her needs, his/her potentials; – while simultaneously accentuating the family as a logical and natural surrounding, the basis for the overall psycho-social and physical growth and development of the child.

Strategy for the enhancement of social welfare of children without parental care with an action plan for the period 2009-2014 presents a strategic document of the Government of Republika Srpska oriented towards the improvement of the position of a large number of girls and boys in Republika Srpska who are growing up outside their biological families due to various life circumstances and events.

2. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ СИСТЕМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ДЈЕЦЕ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

2.1. Дефиниција дјетета без родитељског старања

Бројни су разлози због којих дјеца остају без родитељског старања. Према постојећем законодавству, овај појам укључује дјецу без родитеља, односно дјецу која имају родитеље али се о њима не старају. Другим рјечима, то су:

- дјеца без оба родитеља (чији су родитељи умрли или нестали),
- дјеца непознатих родитеља или родитеља чије је боравиште непознато,
- дјеца напуштена од стране родитеља (родитеља који су занемарили родитељске дужности дуже од једне године),
- дјеца родитеља потпуно лишених родитељског права,
- дјеца родитеља спријечених да врше родитељску дужност (родитељи ове дјеце су живи али су из било ког разлога привремено или трајно спријечени да врше родитељско право: лишени пословне способности, још нису стекли пословну способност и сл.).

2. THE EXISTING CONDITION OF THE SYSTEM OF SOCIAL WELFARE OF CHILDREN WITHOUT PARENTAL CARE IN REPUBLIKA SRPSKA

2.1. Definition of a child without parental care

There are many reasons why children grow up without parental care. According to existing legislature, this term includes children without parents, or children who have parents, but who do not take care of them. In other words, they are:

- children without both parents (whose parents are dead or missing),
- children whose parents are not known, or their whereabouts are unknown,
- children whose parents have abandoned them (their parents have neglected their parental duties for more than a year),
- children whose parents are completely bereaved of parental rights,
- children whose parents are prevented from performing their parental duties (the parents of these children are alive, but are for any reason temporarily or permanently prevented from exercising their parental rights: deprived of working capacity, or have not yet acquired the working capacity, etc.)

Заштита ове дјеце обезбјеђује се на неколико начина који су груписани у:

- мјере социјалне заштите (збрињавање у другу породицу-хранитељство и институционални смјештај дјеце без родитељског старања),
- мјере дјечије заштите (новчана давања из дјечије заштите и задовољење развојних потреба дјеце),
- мјере породично-правне заштите (старатељство и усвојење) и
- комбиновани облик збрињавања (социо-педагошке животне заједнице).

Према подацима којима располаже Министарство здравља и социјалне заштите, у Републици Српској одраста око 550 дјеце без родитељског старања (2008), и то 170 дјеце без оба родитеља, 180 дјеце напуштене од стране родитеља, 20 дјеце чијим родитељима је одузето родитељско право и 180 дјеце чији су родитељи спријечени да врше родитељске дужности.

2.2. Нормативно- правни оквир социјалне заштите дјеце без родитељског старања

Систем социјалне заштите дјеце без родитељског старања нормативно је уређен Законом о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске“, број: 5/93, 15/96, 110/03 и 33/08). У смислу овог закона, корисници социјалне заштите су поред малољетника без родитељског старања и дјеца чији је развој ометен породичним приликама.

Welfare of these children is provided in several ways which are grouped in:

- measures of social welfare (placement in another family – foster care and institutional accommodation of children without parental care),
- measures of child welfare (providing money from child welfare and meeting children’s developmental needs),
- measures of family-legal welfare (guardianship and adoption) and
- combined form of care (socio-pedagogical life communities).

According to information of the Ministry of health and social welfare, there are about 550 children without parental care currently growing up in Republika Srpska (2008), 170 of them without both parents, 180 children who were abandoned by their parents, 20 children whose parents are bereaved of parental rights and 180 children whose parents are prevented from performing their parental duties.

2.2. Normative-legal frameworks of social welfare of children without parental care

System of social welfare of children without parental care is normatively arranged under the Law on social welfare (*Republika Srpska Official Gazette*, issue: 5/93, 15/96, 110/03 and 33/08). This law states that, apart from under-age persons without parental care, children whose

Малољетником без родитељског старања сматра се лице које нема родитеља, које је напуштено од родитеља, лице чији родитељи нису у могућности да му пруже потпуно старање зато што су ограничени у вршењу родитељског права или су лишени тог права.

Малољетником чији је развој ометен породичним приликама сматра се лице чији родитељи због несређених породичних односа, материјалних или других разлога нису у могућности да му обезбиједу нормалне услове за правилно васпитање, физички и психички развој. Дјеца без родитељског старања под условима утврђеним законом, могу остварити права из социјалне заштите.

Према Закону о дјечијој заштити („Службени гласник Републике Српске“, број: 4/02, 17/08 и 1/09) права у области дјечије заштите која припадају дјецы без родитељског старања су додаток на дјецы, задовољавање развојних потреба дјецы и предшколско васпитање и образовање за дјецы без родитељског старања која су смјештена у установе социјалне заштите.

Породични закон („Службени гласник Републике Српске“, број: 54/02 и 41/08) прописује да Република Српска старатељством пружа посебну заштиту малољетној дјецы која немају родитељског старања.

development has been challenged by family circumstances are also social welfare beneficiaries.

An under-age person without parental care is a person without parents, whose parents have abandoned him/her, whose parents are not able to provide complete care because they have limitations in performing their parental right or are bereaved of it.

An under-age person whose development has been challenged by family circumstances is a person whose parents are not able to provide normal conditions for his/her upbringing, physical and psychological development due to unresolved family relationships, material or other reasons. Children without parental care, under conditions determined by the law, can perform their rights from social welfare.

According to the Law on Child Welfare (*Republika Srpska Official Gazette*, issue: 4/02, 17/08 and 1/09), rights that children without parental care have as part of child welfare services are child's allowance, meeting the child's developmental needs and pre-school education and education for children without parental care who are placed in social welfare institutions.

Family Law (*Republika Srpska Official Gazette*, issue: 54/02 and 41/08) states that Republika Srpska provides special welfare for under-age children without parental care through guardianship.

2.3. Институционални ресурси у систему социјалне заштите дјецe без родитељског старања

Систем социјалне заштите дјецe без родитељског старања у Републици Српској чини мрежа сљедећих институција и организација:

- центри за социјални рад/службе социјалне и дјечије заштите;
- установе социјалне заштите за смјештај дјецe без родитељског старања;
- установе за смјештај дјецe ометене у психичком и физичком развоју;
- социјално-педагошке животне заједнице;
- невладине организације које раде са овом категоријом дјецe и пружају различите облике подршке;
- Јавни фонд за дјечију заштиту,
- Министарство здравља и социјалне заштите РС.

2.3.1. Центри за социјални рад

У Републици Српској у 45 општина основани су и дјелују центри за социјални рад, док у 17 општина послове социјалне и дјечије заштите обављају службе основане у оквиру административне управе града/општине или на нивоу реферата. Центри за социјални рад су основни носиоци социјалне, породичне и дјечије заштите у локалној заједници у

2.3. Institutional resources in the system of social welfare for children without parental care

The system of social welfare for children without parental care in Republika Srpska is consisted of a web of the following institutions and organisations:

- welfare centres/services of social and child welfare;
- social welfare institutions for the accommodation of children without parental care;
- institutions for the accommodation of children with delays in their psychological and physical development;
- socio-pedagogical life communities;
- non-governmental organisations dedicated to working with these children and providing them with various forms of support;
- Public fund for child welfare,
- Ministry of health and social welfare of RS.

2.3.1. Social welfare centres

45 municipalities of Republika Srpska have founded operational social welfare centres, while in 17 municipalities affairs of social and child welfare are dealt with through services founded as part of the administrative management of the municipality, or on the level of departments. Social welfare centres are the main carriers of social, family and child welfare in the local community that

*Центар за социјални рад Бања Лука
"Social work center" in Banja Luka*

којима раде професионалци/стручњаци оспособљени за пружање разноврсних стручних услуга и самостални у доношењу одлука.

У контексту социјалне заштите дјече без родитељског старања ваља рећи да су у овим институцијама заступљени кадрови различитих струка, а све у циљу да се потребе дјече без родитељског старања сагледају са различитих аспеката и у највећој могућој мјери да адекватан и правовремен одговор на њих. Према задњим подацима (децембар 2007. година) у центрима за социјални рад и службама социјалне заштите од укупног броја запослених (473 радника), 265 су стручни радници (социјални радници, правници), док мали број центара има запосленог психолога, дефектолога, педагога или социолога. Стручни радници запослени у центрима за социјални

employ professionals/experts educated to provide various expert services, who are independent decision-makers.

In the context of social welfare of children without parental care, it is important to emphasize that these institutions employ staff from different areas of expertise, all in order to have different viewpoints of the needs of children without parental care, and to provide, in the highest degree possible, an adequate and timely response to them. According to the latest information (December, 2007), out of the total number of employees in welfare centres and social welfare services (473 employees), 265 of them were experts (social workers, lawyers), whereas a small number of centres had employed a psychologist, defectologist, pedagogue or sociologist. Expert workers employed in welfare centres mostly have more than 25 years of experience, with a high risk of professional burnout, without supervisory support, all of which may indicate that a lot of attention needs to be paid to professional training and development in this area.

It is also clear that existing norms in this area are not met. Namely, a large number of centres do not have expert teams to work in individual areas of social welfare, which can have a negative effect on the quality of work. For this reason, in case of placing a child without parental care, quality expert assessments of the child (socio-anamnestic and psycho-physical), as well as broader assessments of the family in which the child is placed, are often not performed. This can result in various difficulties (slow adaptation of the child to the new family atmosphere, or the lack of preparation of the family to a new member, separation crisis, disturbances in the child's behaviour, etc.).

Team work is essential when it comes to providing care

рад су у већини са 25 година радног стажа, оптерећени ризиком професионалног сагоријевања, без супервизорске подршке, што све могу бити показатељи да се стручном оспособљавању и усавршавању у овој области мора посветити дужна пажња.

Видљиво је такође, да се не испуњавају постојећи нормативи у овој области. Наиме, велики број центара нема формиране стручне тимове за рад по појединим областима социјалне заштите, што се може негативно одразити на квалитет рада. Из наведеног разлога, а случају збрињавања дјетета без родитељског старања, неријетко се дешава да изостану квалитетне стручне процјене дјетета (социоанамнестичке и психо-физичке) као и свеобухватније процјене породице у коју се дијете збрињава, што за посљедицу може имати различите потешкоће (отежану адаптацију дјетета на нов породични амбијент или пак неспремност породице на новог члана, сепарационе кризе, поремећаје у понашању дјетета и сл.).

Тимски рад у збрињавању дјецe без родитељског старања је обавезан и укључује поред социјалног радника, правника, психолога, педагога, а по потреби и другог стручног радника. Оваква пракса је заступљена у мањем броју центара за социјални рад Републике Српске.

*Центар за социјални рад Требиње
"Social work center" in Trebinje*

for children without parental care, and apart from a social worker, it should also involve a lawyer, a psychologist, a pedagogue and other experts as needed. A very small number of social welfare centres in Republika Srpska have this kind of practice.

2.3.2. Установе за смјештај дјецe без родитељског старања

У Републици Српској постоје двије установе за смјештај дјецe без родитељског старања и дјецe чији је развој ометен породичним приликама и то су:

1. Дјечији дом „Рада Врањешевих“, Бања Лука,
2. Дом за дјецу и омладину „Кисељак“ Зворник.

У Дјечијем дому „Рада Врањешевих“ закључно са 2008. годином борави 83 дјецe без родитељског старања распоређених у десет васпитних група – породица. Критериј формирања васпитних група је хронолошки узраст дјецe, тако да постоје предшколске групе (јаслице и вртић), три основношколске групе (нижи основношколски узраст, виши основношколски

Дјечији дом „Рада Врањешевих“, Бања Лука
«Rada Vranješević» children's home, Banja Luka

2.3.2. Institutions for the accommodation of children without parental care

In RS, there are two institutions for the accommodation of children without parental care and of children whose development is challenged by family circumstances, and they are:

1. «Rada Vranješević» children's home, Banja Luka,
2. «Kiseljak» home for children and youth, Zvornik.

At the end of 2008 there were 83 children without parental care in «Rada Vranješević» children's home who were distributed in ten groups – families. The criterion for the formation of these groups is the chronological age of children, so there are pre-school groups (nursery and kindergarten), three primary school groups (lower primary age, medium primary age, and final years of primary school), three high-school groups and one university group. While forming educational groups, a lot of attention is paid to kinship, so in cases where the age difference is not big, brothers and sisters are not separated.

Educators work with children in educational groups, and their qualifications are adequate for the age group in which they perform their educational and free activities. Accordingly, nurseries employ nurses, kindergartens employ pre-school educators, primary school groups employ class and subject teachers, whereas in high-school groups have, among others, two pedagogues and a social worker to perform the educational work.

Apart from the educational staff, an expert team works with children and young adults without parental care on a daily basis, and it consists of two pedagogues and a social

*Дјечији дом „Рада Врањешевих“, Бања Лука
«Rada Vranješević» children's home, Banja Luka*

*Дјечији дом „Рада Врањешевих“, Бања Лука
«Rada Vranješević» children's home, Banja Luka*

*Простор за новорођенчад у Дому Рада Врањешевих
Room for newborns in home for children without parental care "Rada Vranjesevic"*

*Простор за игру у Дому Рада Врањешевих
Playroom in home for children without parental care "Rada Vranjesevic"*

узраст, завршни разреди основне школе), три средњошколске групе и једна студентска. Такође, приликом формирања васпитних група, води се рачуна и о сродничким везама, те се у случајевима гдје није велика узрастна разлика, настоји браћу и сестре не раздвајати.

Са дјецом у васпитним групама раде васпитачи, чија је стручна спрема у складу са узрастом дјече са којом проводе васпитно-образовне и слободне активности. Аналогно томе, у јаслицама су запослене медицинске сестре, у вртићу васпитачице предшколског усмјерења, у основношколским групама разредни и предметни наставници, док у средњошколским васпитним групама послове васпитача, између осталих, обављају два педагога и један социјални радник.

Поред васпитног особља, са дјецом и младима без родитељског старања свакодневно ради стручни тим, чији су чланови два педагога и један социјални радник. Стручни органи у Дому су педагошко вијеће и активи васпитача, који имају своје програме рада. У оквиру наведених стручних тијела разматрају се питања планирања, реализације и вредновања васпитно-образовног рада са дјецом и младима, унапређивања процеса бриге, унапређивање услова за остваривање постављених задатака, те сарадње са вандомским чиниоцима значајним за рад Дома (посебно са центрима за социјални рад, школама, здравственим и културним организацијама, невладиним сектором и сл.).

За сваку школску годину у оквиру установе разрађује се и програм стручног усавршавања васпитног и радног особља, као и додатне едукације. Додатне едукације се реализују кроз организовање стручних

worker. The expert bodies in the Home are the pedagogical council and professional groups of caretakers, which have their own work programmes. The stated bodies of expert address issues of planning, realisation and evaluation of the education and care providing work with the children and youth, the improvement of the care providing process, the improvement of conditions needed to achieve assignments and the cooperation with factors outside the Home that are important for its work (especially with social welfare centres, schools, health and cultural organisations, the non-governmental sector, etc.).

A programme of professional improvement of the educational and work staff is worked out for every school year within the institution, as well as additional trainings. Additional trainings are realised through organising expert lectures by the members of the expert team, but also by experts from other institutions, depending upon the problem and topic that is presented to the staff. Individual self-improvement is based on individual studies of certain fields focusing on a recommended reading list that is presented within the group of professionals or the pedagogical council.

During their free time, the care takers gather children through cognitive-creative workshops, gaining and broadening knowledge and skills from different areas through play and creative expression. The non-governmental sector plays an important role while organising the children's free time. On weekends, they implement project activities focusing on various themes that are stimulating and interesting for the children.

предавања од стране чланова стручног тима, али и од стручњака из других институција у зависности од проблема и теме која се презентује особљу. Индивидуално стручно усавршавање односи се на самостално проучавање одређене тематике, на основу препоручене литературе, које се презентује у оквиру актива или педагошког вијећа.

У оквиру слободног времена васпитачи кроз сазнајно-креативне радионице окупљају дјецу и младе, како би кроз игру и креативно изражавање стицали и проширивали знања и вјештине из различитих области. Приликом организације слободног времена дјеце и младих значајну улогу има и невладин сектор, који у данима викенда, имплементирају пројектне активности, на различите, дјец и младима, занимљиве и актуелне теме.

Дом за дјецу и омладину „ Кисељак “ Зворник закључно са 2008. годином има на смјештају 35 дјеце, од чега основношколском узрасту припада тридесеторо дјеце, а средњу школу похађа петоро дјеце. Ова установа збрињава дјецу без родитељског старања и дјецу чији је развој ометен породичним приликама.

Дјеца у собама (спаваоницама) смјештена су према старосној доби или породичној везаности (сестре, браћа). Са дјецом у 2 дневна боравка, гдје дјеца уче и проводе своје слободно вријеме, раде васпитачи, чија је стручна спрема у складу са узрастом дјеце са којом проводе васпитно-образовне и слободне активности. У овој установи дјец се, поред смјештаја, обезбјеђује њега и старање о здрављу, васпитање и помоћ у образовању, исхрана и гардероба.

*Дом за дјецу и омладину „ Кисељак “ Зворник
«Kiseljak» home for children and youth in Zvornik*

«Kiseljak» home for children and youth in Zvornik provided accommodation for 35 children at the end of 2008. Thirty of them were of primary school age, and five attended high school. This institution provides care for children without parental care and children whose development is challenged by family circumstances.

Children are placed in rooms (dorms) according to their age or kinship (sisters, brothers). Care takers work with children in two living rooms in which the children study and spend their free time, and their qualifications are adequate for the age group in which they perform their educational and free activities. Apart from accommodation, the children are provided here with health care, education and educational support, food and clothes.

*Дом за дјецу и омладину „Кисељак“ Зворник
«Kiseljak» home for children and youth in Zvornik*

У Дому директор, заједно са стручним лицима и Управним одбором установе, разматра питање планирања, реализације и вредновања васпитно-образовног рада, унапређења процеса бриге и услова за остваривање зацртаних обавеза, као и сарадњу са вандомским сарадницима значајним за рад ове установе (школама, центрима за социјални рад, здравственим установама, невладиним организацијама и сл.). Посебно значајно за рад ове установе је успостављање добрих односа са становништвом у мјесту, а ради брже и лакше социјализације дјецe.

За сваку школску годину у оквиру установе разрађује се и програм стручног усавршавања васпитног и радног особља, као и додатне едукације. У оквиру слободног времена дјецe се обезбјеђују разне креативне

*Дом за дјецу и омладину „Кисељак“ Зворник
«Kiseljak» home for children and youth in Zvornik*

The director of the Home, along with experts and the Steering board, deals with issues of planning, realisation and evaluation of the care providing and education, the improvement of the care providing process and the conditions for accomplishment of assigned tasks, as well as cooperation with associates outside the Home that are relevant for the work of this institution (schools, social welfare centres, health institutions, NGOs, etc.). Maintenance of good relations with the local inhabitants is particularly important for the work of this institution, for the purpose of faster and easier socialisation of the children.

A programme of professional improvement of the educational and work staff, as well as additional trainings, is worked out for every school year within the institution.

радионице, као и простор за спортске и забавне активности.

Социјализацији дјеце и младих без родитељског старања доприносе и програми који се реализују током љетног и зимског распуста а то су:

- одласци дјеце у породице и код рођака гдје постоје услови и сагласност од стране надлежних центара за социјални рад, како у нашој средини, тако и ван ње (Италија),
- колективни боравци дјеце у другим сродним институцијама,
- државни програми рекреације и интеграције дјеце и сл.

Важно је нагласити да се у сарадњи са центрима за социјални рад, константно ради на одржавању и на поновном успостављању веза дјеце и младих са родитељима или преосталим члановима уже и шире породице. Исто тако, подржавају се и доласци родитеља и чланова породице, као и центара који су дјецу смјестили у Дом.

During their free time, the children are provided with various creative workshops, as well as the space for sports and amusement.

The following programmes that are realised during the summer and winter vacations contribute to the socialisation of children without parental care:

- children's visits to families or relatives in or outside the country (Italy) when there are adequate conditions and when approved by the social welfare centres in charge,
- collective stays of children in other similar institutions,
- state programmes for recreation and integration of the children, etc.

It is important to emphasize that there is constant work on the maintenance and restoration of relations with the children's parents or other remaining members of their family in cooperation with social welfare centres. Also, the Home encourages visits from parents and family members, as well as centres that placed the children in the Home.

2.3.3. Установе за смјештај дјеце са сметњама у развоју

У Републици Српској постоје установе за смјештај дјеце и омладине са сметњама у развоју у којем су такође смјештена и дјеца без родитељског старања и то су:

1. Дом за мушку дјецу и омладину ометену у развоју Приједор,
2. Завод за женску дјецу и омладину Вишеград,
3. Завод за слијепу и слабовиду дјецу „Будућност“ Дервента.

У прве двије установе смјештају се дјеца и омладина са сметњама у развоју и то степена умјерене, теже, тешке и вишеструких сметњи у развоју.

У наведеним установама поред смјештаја, исхране, његе и здравствене заштите, дјеци је обезбијеђен, зависно од њихових очуваних психо-физичких способности, васпитно-образовни рад као и друге активности које су прилагођене овој категорији дјеце. У раду са дјецом посебна пажња се посвећује ублажавању или отклањању посљедица у њиховом развоју.

Број дјеце која бораве у овим установама је промјенив, закључно са 2008. годином у Приједору смјештено је 11 дјеце, од чега је двоје дјеце без родитељског старања док у Вишеграду од десеторо смјештене дјеце, без родитељског старања је једно дијете. Значајно је напоменути да дјеца без родитељског старања смјештена у установама овог типа овдје бораве знатно дуже од дјеце смјештене у домове за дјецу.

2.3.3. Institutions for the accommodation of children with developmental difficulties

The following institutions in Republika Srpska provide care for children and youth with developmental difficulties, but also accommodate children without parental care:

1. The Prijedor Home for male children and youth with developmental difficulties,
2. The Višegrad Institute for female children and youth,
3. «Budućnost» Institute for blind and children with impaired vision, Derventa.

The first two institutions provide care for children and youth with mild, moderate, severe and multiple developmental difficulties.

The stated institutions provide, apart from accommodation, nourishment, care and health welfare, depending on the preserved psycho-physical abilities of the child, educational work as well as other activities adapted to this category of children. While working with children, special attention is given to the removal or improvement of the consequences to their development.

The number of children placed in these institutions is not constant. At the end of 2008, there were 11 children in Prijedor, two of them without parental care, whereas, out of 10 children placed in Višegrad, only one was without parental care. It is important to emphasize that children without parental care who are placed in these institutions usually stay there much longer than those who are placed in

*Завод за слијепе и слабовиде Будућност Дервента
Institute for the blind and vision impaired "Buducnost" in Derventa*

Завод за слијепу и слабовиду дјецу „Будућност“ Дервента је установа социјалне заштите за смјештај дјеце са сензорним потешкоћама, који се у складу са способностима и степеном инвалидитета оспособљавају за рад. Наравно и овој дјецу су обезбијеђени, поред смјештаја и здравствена заштита, васпитање, рекреативне и културно-забавне активности. Тренутно у овој установи нема дјеце без родитељског старања, од укупно смјештених 35 дјеце.

*Васпитно образовни рад у Заводу за слијепе и слабовиде
Educational work at "Institute for the blind and vision impaired"*

children's homes.

The «Buducnost» Institute for blind and children with impaired vision in Derventa is an institution of social welfare for children with sensory difficulties, that enables those children for work according to their abilities and degree of difficulty. Naturally, apart from accommodation and health welfare, these children also have educational, recreational and cultural-entertaining activities. Out of 35 children who are placed there, there are no children without parental care in this institution at the moment.

2.3.4. Социјално-педагошке животне заједнице

Социјално-педагошке животне заједнице су један од облика збрињавања дјецe без родитељског старања, а који је по својој правној природи облик хранитељства. Овај облик заштите дјецe је уведен у систем социјалне заштите кроз пројекат Владе Швајцарске, односно Дирекције за развој и сарадњу (DEZA) заједно са Министарством здравља и социјалне заштите Републике Српске и општинама Бања Лука, Лакташи, Градишка и Нови Град, у којима је пројекат реализован.

Дирекција за развој и сарадњу Швајцарске Владе је финансирала изградњу кућа у ове четири општине и прве године је пружала финансијску подршку при реализацији пројекта. Куће су остале у власништву наведених општина док је финансирање услуга обухваћено одлукама о проширеним правима у социјалној заштити поменутих општина и у надлежности је локалних заједница.

Овај облик збрињавања се показао као веома ефикасан и не представља само смјештај дјецe, већ и интегративни приступ помоћи дјеци без родитељског старања, а уједно је важно средство промоције хранитељства у заједници. Социјално-педагошка животна заједница је природна породица која добија на кориштење кућу и која поред своје дјецe интегрише у властиту породицу троје, највише петоро дјецe и стара се о њима до њихове самосталности. Старатељи (хранитељи) су припремљени и едуковани, њихов рад прате стручни радници центара за социјални рад, који им пружају подршку у раду. Такође, старатељи сарађују и са другим старатељима у другој општини.

2.3.4. Socio-pedagogical life communities

Socio-pedagogical life communities are a form of caring for children without parental care, which is legally viewed as a form of guardianship. This form of child welfare has been introduced to the social welfare system through a project implemented by the Government of Switzerland, namely the Directorate for Development and Cooperation (DEZA) along with the Ministry of health and social welfare of Republika Srpska and the Banja Luka, Laktaši, Gradiška and Novi Grad municipalities in which the project was realised.

The Directorate for development and cooperation of the Swiss Government financed the construction of houses in these four municipalities and provided financial support during the first year of the realisation of the project. The houses remained in the ownership of the stated municipalities, whereas the financing of its services is integrated in the decisions of broadened rights in social welfare of the municipalities and is within the competencies of the local communities.

This form of caretaking proved to be highly efficient, and is not solely based on the children's accommodation, but also provides and integrated approach to helping children without parental care, while promoting guardianship in the community. A socio-pedagogical life community is a natural family that is granted the use of a house in which it integrates three to five children apart from their own, caring for them until they reach independence. The foster family is well prepared and educated, their work is evaluated by social welfare centres' experts who also support them in their work. These foster

Лична историја дјетета се поштује, а постојећи односи према сродницима се подржавају и помажу.

Основни циљ овог пројекта је промовисање ванинституционалног збрињавања дјеце без родитељског старања, док је највећа вриједност овог облика заштите његовање заједничког живота као у природној заједници.

2.3.5. Невладине организације

Бројне су невладине организације које дјелују на територији Републике Српске и чији је рад усмјерен на промоцију и унапређење положаја дјеце, социо-економских и културних услова живота дјеце.

Међутим, није познат број организација које непосредно пружају услуге дјецци без родитељског старања, обзиром да је већи број дјеце у Републици Српској смјештен у сродничке и хранитељске породице.

Наиме, највећи број невладиних организација пружају услуге дјецци без родитељског старања, смјештеним у установе за дјеццу без родитељског старања. Основна дјелатност ових организација је окупљање што већег броја волонтера- младих свих узраста, који дјецци пружају различите облике помоћи, као што су нпр. инструктивна настава, радионички програми, вандомско дружење и сл.

families also cooperate with other foster families in other municipalities.

A child's personal history is honoured while also encouraging them and helping them to sustain existing relations with other family members.

The basic goal of this project is the promotion of uninstitutionalised caretaking of children without parental care, and the highest value of this form of welfare is cherishing of living together as in a natural community.

2.3.5. Non-governmental organisations

Many non-governmental organisations dedicated to the promotion and improvement of the position of children and their socio-economic and cultural living conditions operate in the territory of Republika Srpska.

However, the exact number of organisations that provide direct services to children without parental care in not known, because the majority of children in Republika Srpska are placed with foster families or relatives.

In fact, most NGOs provide services to children without parental care who are placed in institutions for children without parental care. The main activity of these organisations is the gathering of as many volunteers as possible – youth of all ages, to provide children with various forms of support, such as giving instructions, workshop programmes, socialisation outside the homes, etc.

2.3.6. Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске

Систем дјечије заштите Републике Српске чине права родитеља и дјецe и организоване дјелатности и активности које се проводе путем Јавног фонда за дјечију заштиту Републике Српске која између осталог претпоставља: стварање основних услова за приближно уједначавање нивоа задовољавања развојних потреба дјецe и помоћ породици у остваривању њене репродуктивне, заштитне, васпитне и економске функције, посебно заштите трећег дјетета из породица са троје дјецe, као и пружање услуга крајњим корисницима, тј. дјеци и породици.

Дјеца без родитељског старања, као једна од друштвено најосјетљивијих категорија дјецe, права у систему дјечије заштите остварују под привилегованим условима.

Право на додатак на дјецу, у смислу Закона се остварује у зависности од материјалног положаја породице, распореда реда рођења и узраста дјетета, на основу поднијетог захтјева, најдуже до 15. године живота.

Друштвено осјетљиве категорије дјецe, а то су приоритетно дјеца без родитељског старања ово право остварују без обзира на ред рођења и материјалне услове породице, а у периоду док се налазе на редовном школовању и после осамнаест година до завршетка факултета. У марту мјесецу 2009. године, право на додатак на дјецу остварило је 474 дјеце без родитељског старања.

2.3.6. Republika Srpska Public fund for child welfare

The Republika Srpska child welfare programme is based on the rights of parents and children and the activities enforced through the Republika Srpska Public fund for child welfare, which is, among other things, dedicated to: the creation of basic conditions for standardisation of levels of meeting the children's needs and helping families perform their reproductive, protective, educational and economic functions, especially the welfare of the third child from families with three children, as well as providing services to the ultimate users – the children and the family.

Children without parental care, as one of the socially most sensitive categories of children, exercise their rights within the child welfare system under privileged circumstances.

The right to a child allowance is met depending on the material situation of the family, the order of births and children's ages, based on a submitted request, up to the 15th year of age.

The socially sensitive categories of children, primarily children without parental care, exercise this right regardless of the order of birth and the family's material circumstances, as long as they regularly attend school, even after the age of 18 – until they finish university studies. In March, 2009, 474 children without parental care received their child allowances.

The right to fulfilment of a child's developmental needs from Article 27 of the Law on child welfare is realised

Право на задовољавање развојних потреба дјеце из члана 27. Закона о дјечијој заштити, Јавни фонд за дјечију заштиту реализује учешћем дјеце циљних категорија у пројекту “Социјализација дјеце Републике Српске”.

Пројекат се реализује од 2002. године у дјечијем одмаралишту “Кумбор” у Кумбору (Црна Гора) и до сада је укупно обухваћено 8751 дијете, од тога 407 дјеце без родитељског старања.

Пројекат је изузетно значајан и подржан од стране Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске, јер вишеструко задовољава развојне потребе дјеце (социјализација, интеграција, подстицање правилног психо-физичког развоја дјеце – корисника).

Путем Јавног фонда за дјечију заштиту Републике Српске реализују се и други пројекти значајни за унапређење развојних потреба дјеце, а самим тим и дјеце без родитељског старања.

2.3.7. Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

Министарство здравља и социјалне заштите има законску обавезу да обезбједи функционисање система социјалне, породичне и дјечије заштите.

У Сектору за социјалну, породичну и дјечију заштиту који постоји у оквиру Министарства систематизовано је укупно 15 радних мјеста која су дефинисана искључиво као мјеста виших стручних сарадника, високообразовних профила различитих друштвено-хуманистичких усмјерења, што је створило

by the Republika Srpska Public fund for child welfare through the targeted groups’ of children participation in the «Socialisation of the Children in Republika Srpska» project.

The project has been in realisation since 2002, in the «Kumbor» child resort in Kumbor, Montenegro. Up to now it has involved 8751 children, 407 of them without parental care.

It has enormous significance and is supported by the Republika Srpska Ministry of health and social welfare, because it meets children’s developmental needs in many ways (socialisation, integration, encouragement of the children’s psycho-physical development).

Other projects significant to the improvement of children’s (including children without parental care) developmental needs are also realised through the RS Public fund for child welfare.

2.3.7. The Republika Srpska Ministry of health and social welfare

The Ministry of health and social welfare has a legal obligation to provide for the functioning of the social, family and child welfare systems.

In the Sector for social, family and child welfare which exists within the Ministry, there exist a total of 15 work places defined exclusively as the places for higher expert associates, highly educated profiles of different socio-humanistic orientation, which has created the conditions for quality completion of assignments, but also for the effective and functional operation of the social, family and

основе за квалитетно обављање послова али и ефикасно и функционално дјеловање система социјалне, породичне и дјечије заштите на читавом подручју Републике Српске. Иако је Сектор „попуњен“ само са 50% капацитета (запослено је свега седам стручних радника), Министарство здравља и социјалне заштите је у задње двије године покренуло бројне активности које су имале утицаја на унапређење квалитета рада и функционисања система социјалне, породичне и дјечије заштите (подизање квалитета услова боравка у установама социјалне заштите, унапређење услова рада центара за социјални рад, провођење стручних надзора у установама социјалне заштите, провођење истраживања о функционисању система социјалне и дјечије заштите, покретање низа регионалних савјетовања на тему унапређења рада центара за социјални рад, израда нацрта новог Закона о социјалној заштити и др.).

Доношењем новог Закона о социјалној заштити као и адекватном попуњеношћу Сектора очекује се значајно унапређење у укупном дјеловању система социјалне, породичне и дјечије заштите.

Сектор за социјалну, породичну и дјечију заштиту у дјелокругу рада обавља слиједеће послове, релевантне за заштиту дјецe без родитељског старања: нормативне и управно - правне послове у првом и другом степену управног поступка из области социјалне и породично-правне заштите; послове стручног надзора над радом установа социјалне заштите за збрињавање дјецe без родитељског старања; пружање стручне помоћи првостепеним органима у рјешавању о правима из свог дјелокруга; предлагање нових облика и метода стручног

child welfare system throughout the RS. Even though the Sector has fulfilled only 50% of its capacity (only seven experts are employed), the Ministry of health and social welfare has, in the last two years, started numerous activities that have had an impact on the improvement of work quality and the functioning of the systems of social, family and child welfare (raising the quality of living conditions in institutions of social welfare, improvement of the work of welfare centres, enactment of expert supervisions in institutions of social welfare, conducting research on the functioning of systems of social and child welfare, starting a series of regional counselling sessions about improving the work of social welfare centres, making a draft for the new Law on social welfare, etc.).

Passing the new Law on social welfare and the adequate fulfilment of the Sector's capacity should result in a significant improvement of the overall functioning of the social, family and child welfare systems.

The Sector for social, family and child welfare performs the following tasks as part of its jurisdictions, all of them relevant for the welfare of children without parental care: normative and legal/administrative jobs in the first and second degree of administrative procedure from the area of social and family-legal welfare; jobs of expert supervision of the work of social welfare institutions for children without parental care; providing expert help to first degree bodies in resolving the rights of their jurisdictions; proposing new forms and methods of expert work; education of associates in social welfare institutions; monitoring work and development of socio-humanitarian and non-governmental organisations that deal with issues of social, family and child welfare; providing expert help in

рада; едукацију сарадника у установама социјалне заштите; праћење рада и развоја социјално-хуманитарних и невладиних организација које се баве проблематиком социјалне, породичне и дјечије заштите; пружање стручне помоћи у изради политика, стратегија, програма и пројеката који се односе на унапређење социјалне, породичне и дјечије заштите; праћење и анализу социјалних потреба породица са дјецом, дјеце на породичном смјештају и дјеце смјештене у установама, дјеце без родитељског старања, дјеце и омладине ометене у физичком и психичком развоју; праћење процеса радног оспособљавања дјеце и омладине која се оспособљавају под посебним условима; праћење и проучавање алтернативних облика збрињавања лица у стању социјалне потребе; провођење истраживања, евиденција и прикупљање података; организовање рада базе података корисника социјалне заштите; праћење и анализирање појава васпитно запуштене и занемарене дјеце и омладине, појаве злостављања и занемаривања, појава зависности узроковане коришћењем опојних дрога, алкохола и дувана; праћење и анализирање појава које доводе до поремећених породичних и брачних односа; праћење и анализирање појаве трговине људима; праћења и анализирање појаве насиља у породици са аспекта психосоцијалне помоћи жртви насиља; остваривање сарадње са стручним и научним институцијама, друштвеним и међународним организацијама, невладиним организацијама које су својим дјелатностима упућене на социјалну, породичну и дјечију заштиту.

the making of policies, strategies, programmes and projects that refer to the improvement of social, family and child welfare; monitoring and analysis of social needs of families with children, children placed with families and in institutions, children without parental care, children and youth with physical or psychological developmental delays; monitoring the process of vocational training of children and youth who are trained under special circumstances; monitoring and studying of alternate forms of caretaking for persons in the condition of social need; conducting research, documentation and data collection; organising the functioning of the social welfare users database; monitoring and analysing the occurrence of uneducated and neglected children and youth, the appearance of neglect and abuse, addictions to illegal substances, alcohol and tobacco; monitoring and analysing of events that result in disturbed relationships in the family or marriage; monitoring and analysing the appearance of human trafficking; monitoring and analysing the appearance of violence in the family from the viewpoint of psychosocial aid to the victims of violence; enabling cooperation with expert scientific institutions, social and international organisations, NGOs that are oriented in their work towards social, family and child welfare.

3. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Разлози за доношење овог документа леже у чињеници да је област заштите дјецe без родитељског старања и њено унапређење од посебног интереса за систем социјалне заштите Републике Српске. На нивоу Босне и Херцеговине донесена је Политика за заштиту дјецe без родитељског старања и породица под ризиком од раздвајања у БиХ 2006-2016, која је настала као резултат заједничке иницијативе Министарства здравља и социјалне заштите Републике Српске, Министарства рада и социјалне политике Федерације Босне и Херцеговине, UNICEF-а и Save the Children UK. Слједећи смјернице које су произашле из овог документа, Влада Републике Српске је одлучила, израдити стратешки документ, а који поред осталог, анализира могућности унапређења постојећих облика социјалне и породично-правне заштите дјецe без родитељског старања те развој и подршку дјеци која одрастају без родитељске бриге.

Такође, разлози за доношење овог документа су исказани и у потреби за усаглашавањем постојеће законске и подзаконске регулативе које се баве овим питањима, потреби за стандардизовањем свих облика заштите за дјецу без родитељског старања као и потреби за модернизацијом засноване на прихватању вриједности, стандарда и препорука произашли из међународних докумената у овој области.

3. REASONS FOR MAKING A STRATEGY

Reasons for drafting this document lie in the fact that the welfare of children without parental care and its improvement bear special interest to the social welfare system of Republika Srpska. On the level of Bosnia and Herzegovina, the Policy for the welfare of children without parental care and of families under the risk of separation in B&H 2006-2016 has been passed. This was the result of a joint initiative of the RS Ministry of health and social welfare, the Federal ministry of work and social policy, UNICEF and Save the Children UK. Following the guidelines that resulted from this document, the RS Government has decided to make a strategic document that would, among other things, analyse the possibilities for the improvement of the the existing forms of social and family-legal welfare of children without parental care, and possibilities for the development and support for the children growing up without parental care.

The reasons for passing this document lie also in the need for harmonising existing laws and regulations that deal with these issues, the need to standardise all forms of welfare for children without parental care as well as the need to modernise. All of these needs are based on accepting the values, standards and recommendations that resulted from international documents regarding this area.

4. ПРИНЦИПИ СТРАТЕГИЈЕ

4.1. Принцип најбољег интереса дјетета

Република Српска је обавезна да осигура и обезбиједи одговарајућу бригу о дјетету без родитељског старања у случају када то родитељи или старатељи не чине. Сви поступци који се предузимају у вези са овом дјецом морају бити у складу са најбољим интересима дјетета. Ово је основни принцип и суштина је било које акције усмјерене ка дјетету, јер одређује мјеру државне интервенције у породичном животу.

Свака одлука која се доноси на било ком нивоу и тиче се дјетета мора да садржи рјешење које је највише усаглашено са развојним и другим потребама дјетета.

Циљ сваке донесене одлуке је изабрати рјешење које најбоље одговара интересу и добробити дјетета, како тренутном тако и будућем.

4.2. Принцип постепености у избору мјера према дјеци

Принцип постепености или принцип најмањег посезања у избору мјера и поступака према дјеци значи да су сви актери заштите дјце без родитељског старања дужни да у избору мјера и облика заштите према дјетету дужни изабрати оне мјере чијом се примјеном очекује постизање жељеног циља, а којима ће се истовремено, најмање нарушити аутономија и интегритет породице дјетета.

4. THE STRATEGY PRINCIPLES

4.1. The principle of the child's best interest

Republika Srpska is obligated to ensure and provide adequate care for children without parental care when their parents or guardians fail to do so. All procedures undertaken that refer to these children must be in accordance with the child's best interests. This is the basic principle and the essence of any child-oriented action, because it defines the measure of state intervention in family life.

Every decision made on any level, that concerns the child, must have a solution that meets the child's developmental and other needs to the fullest extent possible.

The goal of every decision that is made is to choose a solution that best fits the current and future interest and welfare of the child.

4.2. The gradation in choosing measures of child welfare principle

The gradation principle, or the principle of minimal invasion while choosing measures or procedures for the children, means that, when choosing measures and forms of welfare for the children, all participants in the welfare of children without parental care have the obligation to choose the measures that are expected to achieve the desired result, while having the minimal impact on the autonomy and integrity on the family of the child.

4.3. Принцип индивидуалног приступа

Свако дијете је јединствен ентитет па се раздвајање од родитеља и смјештај у поједини облик заштите нужно разматра од случаја до случаја, без постојања једног, јединственог рјешења прилагођеног свим могућим ситуацијама. Индивидуализовано рјешење значи више рјешења до којих се дошло на основу свестране процјене потреба дјетета, укључујући стварну ситуацију дјетета, њену/његову личну, породичну, социјалну ситуацију. Ово пружа боље могућности за процјену дугорочнијег развоја дјетета, поштује претходно наведене принципе, разматра различите начине заштите дјетета и бира најадекватнију мјеру заштите у датом тренутку, уз обавезу да надлежни орган социјалног старања периодично приступа ревидирању властите одлуке.

4.4. Принцип учешћа дјецe у одлукама који их се тичу

Принцип учешћа дјетета у одлукама који га се тичу налаже свим органима и организацијама да перманентно информишу дијете о свим поступцима који се предузимају у циљу заштите његових права и омогуће му да изнесе своје мишљење о датој ситуацији и ставове у односу на планиране и предузете поступке.

Свакако, овај принцип се задовољава на начин и у условима који су у потпуности усаглашени са нивоом развоја сваког дјетета.

4.3. The individual approach principle

Every child represents a unique entity, making it necessary to individually consider each separation from parents or placement in a form of welfare. There is no universal solution that will fit every possible situation.

Individualised solution implies multiple solutions that are achieved by a comprehensive assessment of the child's needs, including the child's existing situation, his/her personal, family and social situation. This ensures more opportunities to assess the child's long-term development, while respecting all the above stated principles through the consideration of different methods of child welfare and then choosing the one that is the most adequate at the given time, with the obligation of the social care body to perform periodical revisions of their decision.

4.4. The principle of involving children in decisions concerning themselves

The principle of involving a child in making decisions that concern him/herself binds all bodies and organisations to permanently keep the child informed about all measures conducted in order to protect his/her rights and enable him/her to state his/her opinion about the situation at hand and attitudes towards the planned and performed procedures.

Naturally, this principle is met in a way and in circumstances that are completely in accordance with each child's developmental level.

4.5. Принцип родне осјетљивости у третману дјеце без родитељског старања

Поред биолошких и физиолошких разлика између жена и мушкараца постоје и друштвено условљене разлике које су научене, промјениве и зависне од различитих фактора: културе, религије, друштвеног и политичког уређења, економске ситуације, класе, старосне доби, етничке припадности итд.

Појам једнакости подразумејева једнака права, одговорности и могућности мушкараца и жена, уважавајући њихово право на различитост.

Узимајући у обзир све наведено мора се водити рачуна о овој различитости и у третману дјеце без родитељског старања. Наиме, у пракси би ово значило да је потребно постићи што је могуће већу родну равнотежу у третману дјеце без родитељског старања. Мјере које се примјењују као заштитне према дјечи без родитељског старања морају бити прилагођене специфичности пола дјетета тј. младог лица.

4.6. Принцип мултидисциплинарности у третману и збрињавању дјеце без родитељског старања

Проблематика адекватног збрињавања дјеце без родитељског старања обзиром на сложеност мјера и активности које се предузимају од откривања случаја преко процјене потреба, планирања поступака заштите

4.5. The gender sensitivity principle in the treatment of children without parental care

Apart from the biological and physiological differences between males and females, there are also socially conditioned differences that are learned, versatile and that depend on various factors: culture, religion, social and political regime, economic situation, class, age, ethnicity, etc.

The term *equality* means equal rights, responsibilities and opportunities for men and women, while respecting their right to diversity.

Considering all of the above, it is clear that these differences must be taken into account during the process of caring for children without parental care. In practice, this means that we need to accomplish the highest possible level of gender balance while caring for children without parental care. Measures that are applied for protecting the children without parental care must be adapted to the specificity of the child's or young adult's sex.

4.6. The multidisciplinary principle in the treatment of children without parental care

The issue of appropriate caretaking of children without parental care, when considering the complexity of measures and activities undertaken in the period between identifying a case, assessing needs and planning procedures of the child's welfare and treatment, must be based on a

и третмана дјетета, морају се базирати на мултидисциплинарном приступу. То значи да у овом поступку морају бити заступљени сви релевантни аспекти и све неопходне стручне дисциплине.

Овај принцип се може задовољити у оквиру одређене службе, центра за социјални рад или установе али и кроз дефинисане облике међуинституционалне сарадње.

5. ОПШТИ ЦИЉ СТРАТЕГИЈЕ

Циљ Стратегије унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања са планом акције за период 2009-2014. године јесте унапређење системских модела и акција социјалне и породично-правне заштите дјеце без родитељског старања у складу са принципом најбољег интереса дјетета.

multidisciplinary approach. This means that all relevant aspects as well as all necessary professional disciplines must be utilised during this procedure.

This principle can be met within a certain branch, social welfare centre or institution, but also through defined forms of interinstitutional cooperation.

5. GENERAL GOAL OF THE STRATEGY

The goal of the Strategy for the enhancement of social welfare of children without parental care with an action plan for the period 2009-2014 is the improvement of systemic models and actions of social and family-legal welfare of children without parental care in accordance with the principle of the child's best interest.

6. СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ ДЈЕЛОВАЊА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ДЈЕЦЕ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА

6.1. Заштита дјеце под ризиком од губитка родитељског старања

Специфични циљ: сензибилисати стручњаке, родитеље, дјецу и младе за проблеме породичног живота који доводе до нарушавања родитељских улога, успоставити системска рјешења за унапређење превентивних активности, раног откривања дјеце која одрастају под повећаним ризиком од губитка родитељског старања те оснажити родитељске компетенције у домену бриге и дјеловања према дјетету.

Под појмом „ризика од губитка родитељског старања“, у овој Стратегији, подразумеива се нарушен однос родитеља према дјетету или дјечи, настао као плод утицаја различитих негативних унутарпородичних или вањских фактора. Савремена породица у Републици Српској данас је изложена различитим девијантним психо-социјалним проблемима и појавама: поремећени партнерски односи, породично насиље, болести зависности, поремећаји у менталном функционисању чланова породице, угрожена економска егзистенција породице, пад социјалног статуса чланова породице, губитак традиционалних породичних вриједности и слично. Феноменологија ризика може варирати у врсти, интензитету, трајању, и у зависности од тога, различито се манифестује према дјетету. Такве

6. STRATEGIC DIRECTIONS OF ACTIVITIES OF SOCIAL WELFARE OF CHILDREN WITHOUT PARENTAL CARE

6.1. Welfare of children under high risk of losing parental care

Specific goal: to sensitise experts, parents, children and youth for the problems of family life that lead to the perturbation of parental relations, by maintaining systemic solutions for the improvement of prevention activities, early identification of children growing up under an increased risk of losing parental care, and to strengthen the parents' competencies in the domain of caring for their child.

In this Strategy, under «risk of losing parental care» we mean a disrupted relationship of the parents towards the child or children that is a result of various negative interfamilial or outside factors. A contemporary family in Republika Srpska today is exposed to various deviant psycho-social problems and phenomena: disturbed relations between partners, domestic violence, addictions, disturbances in the mental functioning of family members, endangered economic existence of the family, a drop in the family's social status, the loss of traditional family values, etc. The risk phenomenology may vary in kind, intensity, duration, and depending on all of that, it manifests differently on a child. Situations like these may lead to a temporary or permanent neglect of a child by his/her parents, which may have disastrous consequences for the child.

ситуације могу довести до привременог или трајног занемаривања дјетета од стране родитеља што за дијете има погубне посљедице.

Због тога, провођење превентивних активности од стране органа старатељства (центар за социјални рад) несумњиво има велики значај у смањењу ризика од губитка родитељског старања. Примјена превентивног рада у овим случајевима подразумијева провођење низа веома садржајних активности од стране органа старатељства које су усмјерене према ојачавању родитељских компетенција и функција. У ту сврху од велике је важности постојање стручних институција као што су центри за социјални рад, породична савјетовалишта и центри за ментално здравље. Њихово правовремено дјеловање увелико може смањити за дјецу ризике од губитка родитељског старања.

Центар за социјални рад, као орган старатељства, проводи надзор над вршењем родитељског права, што, у ствари представља прву и корективну мјеру. У случају да се не постигну задовољавајући ефекти по изрицању ове мјере, центар за социјални рад приступа привременом изузимању дјетета из породице и дијете ставља под старатељство након чега слиједи дефинисање једне од облика социјалне заштите ове дјецe. Упоредо са овим активностима, орган старатељства има мандат да поднесе приједлог суду за изрицање најтеже мјере према родитељима, тј. одузимање родитељског права.

Питања која се постављају пред стручњацима који проводе превентивне активности у раду са дјецом која су под ризиком од губитка родитељског старања, најчешће се односе на временско трајање и облик подршке намијењен за родитеље који нису у стању

Because of this, conducting prevention activities by the caretaking body (welfare centre) has an undoubtedly significant impact on the reduction of the risk of losing parental care. The application of preventive work in these cases understands conducting a series of highly substantial activities by the caretaking body that are focused on strengthening the parents' competencies and functions. The existence of expert institutions, such as welfare centres, family counselling centres and mental health centres, is highly significant for this exact purpose. Their actions, if undertaken in time, can significantly reduce the risk of losing parental care for the children.

The social welfare centre, as a caretaking body, conducts supervision over the execution of parental rights, which, in fact, represents the first correctional measure. In case of not achieving satisfying effects upon the execution of this measure, the welfare centre temporarily removes the child from the family, placing it under guardianship, after which follows the defining of one form of social welfare of these children. Simultaneously with these activities, the caretaking body has the mandate to submit a motion to the court to pronounce the most severe measure for the parents, that is to bereave them of their parental rights.

Questions posed before experts that conduct preventive activities while working with children with a high risk of losing parental care refer most frequently to the duration and form of support meant for the parents who are not in the position to meet their children's most basic needs. What is the best time to remove a child from its own family regarding the family's exhaustion? How can be ensured that the removal is not too early, or too late? How to choose the best form of accommodation for the child

одговорити најосновнијим потребама властите дјеце. Који је то најбољи тренутак да се дијете издвоји из властите породице у односу на све њене исцрпљене снаге? Како постићи да одвајање из породице не буде нити прерано, а нити прекасно? Како изабрати најбољи тип смјештаја за дијете издвојено из породице, када је то хранитељска породица, када усвојитељска а када је нека од расположивих институција прави одабир?

Ова питања и недоумице указују на потребу осмишљавања системских модела пружања помоћи и подршке породицама како би се ризици од губитка родитељске бриге према дјечи смањили на најмањи могући ниво.

6.1.1. Могућности и препоруке

Адекватан одговор друштва према ризицима губитка родитељског старања у којима се дјеца могу наћи, треба се заснивати на спријечавању негативних утицаја на родитељске дужности. У том смислу потребно је:

- проводити едукације за младе брачне парове о планирању породице, одговорном родитељству и улогама које се пред њих постављају у заједничком животу,
- унаприједити облике, начине и садржаје сарадње свих релевантних институција на откривању дјеце која одрастају у ризику од губитка родитељског старања: центри за социјални рад, васпитно-образовне институције, здравствене институције (посебно примарни ниво здравствене заштите-породична медицина), органи унутрашњих послова и друге,

that is removed from its family – when to place him/her in a foster family, when is he/she to be adopted, and when does one of the available institutions present the best solution?

These questions and dilemmas point to the need for designing systemic models of providing care and support to families in order to reduce risks of losing parental care of a child as much as possible.

6.1.1. Possibilities and recommendations

The adequate response of the society to the risks of losing parental care that a child may meet, should be based on preventing negative influences on parental duties. To achieve this it is necessary to:

- educate young married couples about family planning, responsible parenting and the roles that are placed before them in their mutual life,
- improve forms, ways and contents of cooperation of all institutions relevant for the identification of children who are growing up with a risk of losing parental care: social welfare centres, educational institutions, health institutions (especially the primary level of social welfare – family medicine), internal affair bodies, etc.,
- expand the network of institutions providing support to families with children,
- develop networks of all institutions relevant for the enforcement of preventive support activities to families in crisis,
- financially support socially endangered families,

- проширити мрежу институција које пружају подршку породицама са дјецом,
- развијати мреже свих релевантних институција на провођењу превентивних активности подршке породици у кризи,
- финансијски подржавати социјално угрожене породице, едукативно и савјетодавно дјеловати, указивати на права и потребе дјете,
- континуирано радити на сензибилизацији јавности на проблематику дјете под ризиком од губитка родитељског старања.

6.2. Област хранитељства

Специфичан циљ: обезбиједити материјалне, институционалне и кадровске претпоставке за провођење породичног смјештаја заснованог на подизању квалитете постојећих и успостављање нових модела услуга породичног збрињавања дјете без родитељског старања.

Породични смјештај дјете је организовани облик заштите дјете без родитељског старања у виду њиховог повјеравања на бригу, старање и васпитање другој, посебно одабраној, мотивисаној и припремљеној породици, уз новчану накнаду. Уобичајени назив за ове породице је хранитељска породица. Смештај у хранитељску породицу не значи прекид породичног континуитета јер је крајњи циљ овог облика заштите стварање могућности да се дијете, послје краћег или дужег времена, врати својој породици. Савремена пракса социјалног рада познаје више облика

provide education and counselling, point out the children's needs and rights,

- continually work on sensitising the public to the issue of children with a risk of losing parental care.

6.2. Foster care

Specific goal: to provide material, institutional and staff conditions for placement in families based on raising the quality of existing and making new models of the services of placing children without parental care in families.

Placing children in families is an organised form of welfare of children without parental care in the form of a specially selected, motivated and prepared family caring for the child, with financial compensation. These families are usually called foster families. Placing a child in a foster

породичног смештаја, што у највећој мјери зависи од потреба дјетета и могућности социјалне заједнице.

Анализирајући резултате истраживања као и стручне публиковане радове, може се извести закључак који иде у прилог чињеници да је породични смјештај један од адекватнијих облика заштите за један број дјеце без родитељског страња, због бројних предности. Те предности долазе до изражаја у случајевима када дијете има такве адаптивне предиспозиције да боље прихвата амбијент хранитељске породице, када тежи и има наглашену потребу односа „родитељ - дијете“, а таквом амбијенту иде у прилог развој трајних емотивних веза и стабилност односа. На овај начин се потпуније остварују дјечија права тј. дјететове потребе за партиципацијом у породичном животу и стицању породичних искустава битних за осамостаљивање и каснији живот као самосталног члана у заједници.

Хранитељство се може проводити на различите начине. Најчешће се хранитељство проводи у стану (кући) хранитеља. Међутим, хранитељство се може проводити и у стану (кући) корисника, као и у посебним објектима намијењеним искључиво за то. Хранитељство се може проводити у „сродничким породицама“ и породицама које нису везане никаквим породичним везама са корисником. Хранитељство се може проводити и као комплетна услуга социјалне заштите усмјерена како према кориснику (дјетету) тако исто и према хранитељској породици („социопедагошке заједнице“)

Хранитељство („смјештај у другу породицу“), као облик збрињавања дјеце без родитељског старања, дефинисан је Законом о социјалној заштити. На бази

family does not interrupt the family continuity because its ultimate goal is to create a possibility for the child to return to his/her own family, after a shorter or longer period. Contemporary social work practice involves several forms of foster care, depending mostly on the child's needs and the possibilities of the social community.

By analysing research results, as well as expert literature, a conclusion may be made that supports the fact that foster care is one of the best ways to protect a number of children without parental care, due to its many advantages. These advantages are seen in cases when the child has such adaptive predispositions that make it more adaptive to the atmosphere of a foster family, because he/she has a pronounced need for the «mother-child» kind of relationship. A good side of this kind of atmosphere is the creation of permanent emotional bonds and stable relationships. In this way, the child's rights are met in a more adequate way, for instance, the child's need to participate in family life and to gain family experiences crucial for his/her later independence and life as an independent member of the community.

Foster care can be achieved in many ways. It is most common to locate it in the home of the foster family. However, foster care can also take place in the home of the user (child), as well as in special facilities built for the purpose. Foster care can be performed in «related families» and families that are in no way linked to the user. Foster care can also be a complete social welfare service oriented to the user (child) as much as to the foster family («socio-pedagogic communities»).

Foster care („placement in another family“), as a form of caring for children without parental care, is defined by

стратешких одређења унаперђења ванинституционалног збрињавања корисника система социјалне заштите, приједлог новог Закона о социјалној заштити оријентисао се ка унапређењу и стандардизацији породичног смјештаја у форми хранитељства. Оваква оријентација произашла је из досадашњих искустава и достигнућа праксе и теорије социјалног рада код нас и у свијету, као и достигнућа и искуства других области које су индиректно допринијеле бољем осмишљавању и регулацији поменутог облика збрињавања дјецe без родитељског старања. Приједлог новог Закона је квалитетно обухватио наслијеђену и иновирану широку лепену пракси на терену, гдје се хранитељство обезбјеђује у властитом простору хранитеља, корисника или другим објектима који су посебно изграђени или прилагођени за ту намјену.

Закон смјештај у хранитељску породицу дефинише као право дјетета или одраслог лица које у складу законом, на збрињавање у установу социјалне заштите. Хранитељска породица је при томе дефинисана као породица са једним или више пунољетних лица која су се одредјелила да се баве услугама збрињавања дјецe или пунољетних лица, за коју је извршена процјена и оспособљавање за хранитељство, која испуњава прописане услове и остварује накнаду за своје пружене услуге.

Закон налаже да приликом избора породице у коју ће се се корисник збринути, Центар који врши збрињавање, мора да се руководи нарочито личним својствима корисника и чланова породице у коју се врши збрињавање, стамбеним и другим могућностима породице и потребама корисника. У хранитељску породицу може се збринути највише троје дјецe, односно двоје дјецe са

the Law on social welfare. Based on the strategic orientations of improvement of uninstitutionalised caretaking of the social welfare services users, the proposal of a new Law on social welfare has turned towards the improvement and standardisation of family care in the form of foster care. This orientation is a result of previous experiences and achievements in social welfare practice and theory here and in the world, as well as experiences and achievements from other areas that have indirectly contributed to the better design and regulation of the stated form of caretaking for children without parental care. The proposal of the new Law has managed to encompass effectively the inherited and innovated variety of field practice, where foster care is provided in the foster families or user's own premises, or other facilities constructed or adapted for the purpose.

Placement in foster care is legally defined as a child's or adult's right to be placed in an institution of social welfare. A foster family is defined as a family with one or more adults, that has made the choice to provide caretaking services to children or adults, that have been evaluated and trained to perform those services, and that meets the prescribed conditions and receives compensation for its services.

The law states that, when choosing a family in which to place the user, the caretaking institution has to be guided by personal characteristics of the user and foster family members, residential and other conditions of the foster family and the user's needs. No more than three children can be placed in a foster family, or two children with difficulties, whereas the maximum number of children living with the foster family, including their biological

инвалидитетом, с тим да укупан број дјеце која живе у породици хранитеља, рачунајући и дјецу хранитеља, не може бити већи од петоро дјеце. Изузетно, када је то у интересу дјеце и када се ради о породици сродника или када се збрињавају браћа и сестре у хранитељску породицу може бити збринута више дјеце. Посебно су дефинисане ризичне породице у којима се дијете не може збринуту, и које не могу добити статус хранитељских породица: а) у којој је неко од чланова породице лишен родитељског права или пословне способности, б) у којој су поремећени породични односи, в) у којој неко од чланова породице има друштвено неприхватљиво понашање, г) у којој би, због болести члана породице, било угрожено здравље корисника и остваривање сврхе збрињавања.

6.2.1. Стање

У Републици Српској постоји пракса породичног смјештаја (хранитељства) које обухватају „сродничко хранитељство“, „несродничко хранитељство“ и хранитељство које се одвија у тзв. социјално-педагошким заједницама, у стамбеним јединицама у којима посебно одабрани хранитељи са или без своје дјеце, живе и старају се о једном броју дјеце без родитељског старања.

По последњим подацима (2008.) којима располаже Министарство здравља и социјалне заштите, на подручју Републике Српске, постоји око 150 хранитељских породица које су добиле тај статус у складу са законским процедурама. Највећи број тих породица налази се на подручју општина: Бањалука, Требиње, Прњавор, Добој, Лакташи, Бијељина, Зворник, Козарска Дубица, Приједор, Вишеград, Гацко и Билећа.

children, cannot exceed five. In special circumstances, when it serves the interests of the children, or when it is a family of relatives, or when placing brothers or sisters into a foster family, more children can be placed. High risk families, in which a child is not to be placed, and which, therefore, cannot gain foster family status, are specially defined: a) where one of the family members has been bereaved of parental rights or work capacity, b) where family relations are disturbed, c) where one of the family members shows socially unacceptable behaviour, d) where the user's health and, therefore, the caretaking goal would be endangered because of the illness of a family member.

6.2.1. Current condition

There are foster care practices in Republika Srpska that include «family foster care», «non-family foster care», and the kind of foster care that takes place in the so-called socio-pedagogical communities, residential units where specially selected caretakers, with or without their own children, live and care for a number of children without parental care.

The latest information that the Ministry of health and social welfare has (2008), states that there are about 150 foster families at the territory of Republica Srpska, who gained that status in accordance with legal procedures. Most of these families are situated in the following municipalities: Banja Luka, Trebinje, Prnjavor, Doboј, Laktaši, Bijeljina, Zvornik, Kozarska Dubica, Prijedor, Višegrad, Gacko and Bileća.

Up to now, the most common form of foster care has been placement in family foster care. A certain number of

Код нас, до сада, најзаступљенији облик хранитељства јесте смјештај у сродничку породицу. Одређени број ових породица, из различитих разлога, нису евидентирани као хранитељске породице у центрима за социјални рад. Те породице, готово у правилу не добијају никакве накнаде за свој ангажман, ријетко су под надзором надлежних центара за социјални рад и третирају се као дио бриге проширене породичне заједнице о својим малољетним члановима. Овај облик збрињавања је био посебно актуелан у вријеме ратних збивања и послеријатном периоду.

Смјештај дјеце у несродничке породице у задње вријеме доживљава свој успон. Све већи број породица је спремно пружити топлину свога дома и породичног окружења овој дјечи, независно од сродничких веза. Разлоге које наводе ови хранитељи везани су за осјећај љубави и жеље да се помогне дјечи која су остала без родитеља. Међутим не треба заборавити ни чињеницу да овакав ангажман доноси и одређене бенефиције хранитељима, што такође има утицаја на коначну одлуку о уласку у хранитељски ангажман. Свој интерес ова група хранитеља изражава и кроз скоро оформљено Удружење хранитеља које дјелује највише на подручју сјеверозападног дијела Републике Српске.

Посебан облик хранитељства у Републици Српској представља функционисање тзв. „социо-педагошких животних заједница“. Овај вид хранитељства настао је као плод сарадње швицарске развојне агенције DEZA, Министарства здравља и социјалне заштите РС и четири локалне заједнице (Банјалука, Градишка, Лакташи и Нови Град). Специфичност овог облика хранитељства је у томе што се оно проводи у посебним

these families are, for different reasons, not listed as foster families in social welfare centres. These families, almost without exceptions, do not receive any kind of compensation for their care, are rarely supervised by social welfare centres and are treated as part of the care of an extended family for its under-age members. This form of caretaking has been especially widespread during and after the war.

Lately, placement of children in non-family foster care has been increased. More and more families are willing to offer these children the warmth of their homes and family surroundings, regardless of familial relationships. These foster families state that love and desire to help children without parental care is what motivates them. However, the fact that this kind of engagement offers certain benefits to the caretakers should not be disregarded, because it also influences the final decision of becoming foster parents. This group of foster families expresses its interests through the recently formed Association of foster families, that acts mostly in the north-western area of Republika Srpska.

The functioning of the so-called «socio-pedagogical life communities» in Republika Srpska represents a special form of foster care. This form of foster care was created as a result of the cooperation between the Swiss development agency DEZA, the RS Ministry of health and social welfare and four local agencies (Banja Luka, Gradiška, Laktaši and Novi Grad). What is specific about this form of foster care is that it is conducted in special facilities built exclusively for this kind of social services that are owned by local communities (social welfare centres). These institutions are continually supervised with constant involvement of experts from social welfare centres.

објектима намијењеним искључиво за ту врсту социјалне услуге који се налазе у власништву локалне заједнице (центра за социјални рад). Надзор над радом ових заједница се проводи континуирано и уз пуно учешће стручних лица из центра за социјални рад.

Хранитељство дефинисано као нови квалитетни однос између хранитељске породице и државних институција у циљу адекватног збрињавања дјецe без родитељског старања, код нас још није заживјело у оном облику у којем би се обезбиједио његов квалитетни развој. Највећи број актуелних и потенцијалних хранитељских породица долази из тзв. средњег социоекономског staleжа који је у задње вријеме све више под притиском негативних социјалних и економских кретања у друштву. Такво стање подразумијева дефинисање јасних и конзистентних процедура и промотивних активности како би се обезбиједио квалитетан избор хранитељских породица. С тим у вези, евидентно је непостојање организоване и константне промоције хранитељства у Републици Српској, као и непостојање перманентног и планираног едукативног рада са хранитељима и хранитељским породицама, недостатак програма и припрема за хранитељство, а посебно припреме и едукације потенцијалних хранитеља за дјецу са посебним потребама.

Непостојање перманентних активности центра за социјални рад у смјеру провођења надзора доводи у опасност ефикасност и квалитетно провођење хранитељства. С друге стране, реална је опасност да се надзор над радом постојећих хранитељских породица претвори у формалан и површан чин што такође може блокирати квалитетно провођење хранитељства.

Foster care, by definition a new quality relationship between the foster family and state institutions built in order to adequately care for children without parental care, has still not taken the form in which their progress and development would be ensured. Most of the current or potential foster families come from the so-called middle socio-economic class that has lately been under an increasing amount of pressure of negative social and economic tendencies in the society. This kind of condition should result in defining clear and consistent procedures and promotional activities in order to ensure a wide choice of foster families. However, the inexistence of organised and consistent promotion of foster care in the RS is clearly present, as well as the inexistence of a permanent and well-planned educational work with foster parents and families, the lack of programmes and preparations for foster care, and especially the lack of preparation and education of potential foster families to deal with children with special needs.

The inexistence of permanent activities focused on supervision by social welfare centres endangers the efficiency and quality of foster care. On the other hand, there is a real danger of supervision over the work of existing foster families to become superficial and formal, which could result in diminishing the quality of foster care. Most of foster care supervision activities is currently implemented on an irregular basis, without adequate planning, and is only initiated in cases and situations when the children's problems become very visible.

The lack of permanent and comprehensive monitoring and improvement programmes for this form of

Већина надзора над хранитељством сада се проводи нередовно, без адекватних планова, те се покреће *ad hoc* у оним случајевима и ситуацијама када су проблеми дјецe израженији.

Одсуство перманентних и свеобухватних програма праћења и унапређивања овог облика заштите доводи до ситуација да је тренутно хранитељство у својим дoметима и могућностима ограничено.

Може се рећи да је актуелно стање хранитељства такво да захтијева нове искоракe усмјерене према обезбјеђивању услова за постизање веће квалитете у раду како хранитељских породица, тако исто и у раду центара за социјални рад. Постављање нове организације рада центара за социјални рад, стандардизација услуга, нормирање кадрова, опреме и мреже служби за породични смјештај, са једне стране и нове активности на плану праћења, усаглашавања и иновирања законодавне регулативе, представљају предуслов за постизање квалитетног хранитељства у републици Српској.

6.2.2. Могућности и перспективе

У развоју мјера и услуга социјалне заштите дјецe без родитељског старања треба имати на уму да хранитељство представља значајан али не и једини ресурс за збрињавање и заштиту ове дјецe. При коципирању даљег развоја овог облика збрињавања не треба занемарити али ни пренагласити значај, улогу и могућности хранитељства. Развоја хранитељства као облика социјалне заштите дјецe без родитељског старања треба се кретати у правцима:

social welfare leads to the present situation of limited foster care possibilities and reaches.

The current state of foster care is such that it demands new steps forward in its work when it comes to foster families, but also social welfare centres. Reorganising the work of social welfare centres, standardisation of services, normative organisation of staff, equipment and the network of services for placement in family care on the one side, and new monitoring, harmonising and activities for the innovation in the legislature on the other, represent the condition to achieve high quality foster care in Republika Srpska.

6.2.2. Possibilities and perspectives

In the course of developing measures and services of social welfare of children without parental care, one should keep in mind that foster care is a significant, but not the only resource for the welfare and care of these children. While compiling the further development of this form of caretaking, the significance, role and possibilities of foster care should not be disregarded or overstated. The development of foster care and other forms of social welfare of children without parental care should be heading in these directions:

- appreciation of concepts of contemporary achievements in the field of social work, defined on the principles of children's rights and meeting of the standards of this area,
- harmonisation between the existing legislature and the standards and needs of enforcing foster care as a high quality model of caretaking for children without parental

- уважавања концепата савремених достигнућа социјалног рада, дефинисаних на принципима права дјетета и испуњавању стандарда у овој области,
- усклађивања постојеће законске регулативе са стандардима и потребама провођења хранитељства као висококвалитетног модела збрињавања дјеце без родитељског старања, при томе уважавајући степен садашњег развоја породичног смјештаја дјеце у Републици Српској (кадровским, организационим и нормативним претпоставкама),
- дефинисања уговорног односа између хранитеља и центра за социјални рад као основног формално-правног и суштинског темеља провођења хранитељства.
- професионалног оснаживања центра за социјални рад у примјени и контроли провођења хранитељства,
- изједначавања смјештаја у сродничким породицама са правима, бенефицијама и обавезама у другим видовима хранитељства,
- флексибилности примјене различитих облика провођења хранитељства у зависности од могућности кориштења постојећих капацитета у локалним заједницама,
- промотивних активности и ширења информација у широј друштвеној јавности о функционалности и значају хранитељства као пожељног облика збрињавања дјеце без родитељског старања.

care, while respecting the current level of development of placing children in family care in Republika Srpska (its staff, organisation and legal situation),

- the defining of a contractual relationship between foster parents and social welfare centres as the elementary legal/formal and quintessential basis for quality foster care,
- professional empowering of social welfare centres to apply and control the execution of foster care,
- levelling the placement into family foster care with the rights, benefits and obligations of other forms of foster care,
- flexible implementation of different forms of foster care, depending upon the possibility to use existing capacities in local communities,
- promotional activities and spreading information within the wider public about the functioning and importance of foster care as the desired form of welfare of children without parental care.

6.3. Област старатељства

Специфични циљ: унаприједити системска рјешења провођења старатељства, ради постизања веће степена старатељске заштите дјеце без родитељског старања.

Старатељство је правним поретком утврђено старање примјеном правне заштите и других облика помоћи и бриге над малољетним лицима о којима се родитељи не старају и над лицима која нису у могућности да се брину о себи и да штите своја права и интересе, као и над лицима која нису у могућности да се сама старају о својим правима и интересима.

Општепризнато је право, загарантовано сваком дјетету без родитељског старања да одраста у природном окружењу. Најбоље старање је, по правилу родитељско старање. У ситуацијама када се на ово правило не може ослонити, закон оставља могућност да се, када је то могуће, без примјене радикалних механизма, какво је лишење родитељског права, заштите интереси дјетета. Интервенција у односима дјетета и родитеља мора бити минимална, онолико колико је неопходно да се, увијек када је то могуће, поновно успоставе релације чијим је изостанком провоцирана примјена института старатељства.

Сврха старатељства над малољетним лицима је да се збрињавањем, васпитавањем и образовањем што потпуније развије њихова личност и да се оспособе за активан стваралачки живот. Раст у породичној средини је незамјенив фактор развоја дјетета, јер ће у сигурној породичној атмосфери имати прилику „ублажити“ своја болна и вишеструка трауматска

6.3. Area of guardianship

Specific goal: to improve systemic solutions of guardianship enforcement, in order to achieve a higher degree of guardianship welfare for children without parental care.

Guardianship is legally appointed caretaking by use of legal welfare and other forms of aid and care for under-age persons without parental care, and persons who are not able to care for themselves and to protect their rights and interests, as well as for persons unable to care for their own rights and interests.

The right to grow up in natural environment is recognised and guaranteed to every child without parental care. By definition, the best form of care is parental care. In situations when this rule is inapplicable, the law leaves the possibility to protect the child's interests, when possible and without the application of radical measures such as deprivation of parental rights. Intervention in the relationship between the child and its parents must be minimal, as is necessary in order to, whenever possible, restore the relationships the lack of which caused the application of the guardianship institution.

The purpose of guardianship over under-age individuals is to care, provide for and educate a complete personality, enabling them for an active and creative life. Growing up in a family environment is an irreplaceable factor of child development, because a safe family atmosphere gives them an opportunity to heal their painful and, in many ways, traumatic experiences, and to grow up to be a confident, emotionally stable, healthy young person, well prepared for future personal, work and family functioning.

искуства и имати прилику одрасти у самопоуздану, емоционално стабилну, здраву младу особу, добро припремљену за будуће, лично, радно и породично функционисање.

Старатељство као облик породично-правне заштите дјецe без родитељског старања дефинисан је Породичним законом Републике Српске. Орган старатељства у свим стварима старатељства поступа по службеној дужности. Задатак органа старатељства је да, примјеном тимског рада у припремању, доношењу и спровођењу својих рјешења у сваком конкретном случају користи најадекватније облике заштите, услуге васпитно-образовних, здравствених и других институција и на тај начин стално утврђује послове старатељства над малољетницима. Задаци органа старатељства су да руководи пословима и да доноси одлуке и рјешења о постављању и укидању старатељства, тј. поставља и смјењује стараоце, води потребну евиденцију, даје одобрење и сагласност стараоцима за одређене радње и послове у вези са васпитањем и образовањем штићеника, води старатељске књиге и води стручни надзор над радом стараоца. Ови задаци су сложени и многобројни, и њихова реализација захтјева континуирани социјални, васпитни и психолошки рад са малољетницима који су под старатељством, и то од момента стављања под старатељство па до њиховог пунољетства.

6.3.1. Стање

У Републици Српској, према евиденцији Министарства здравља и социјалне заштите под старатељством се налази 487 дјеце без родитељског старања. Искуства Центара за социјални рад јесу да је

Guardianship is defined by the Family law of Republika Srpska as a form of family-legal welfare of children without parental care. The guardianship body acts according to official duty in all matters of guardianship. The job of the guardianship body is to use the most adequate forms of welfare and services of educational, health and other institutions, by applying team work in the process of preparing, making and enforcing their solutions in any given case, in this way constantly fortifying guardianship tasks over under-age persons. The task of the guardianship body includes management of activities and making decision and solutions regarding the initiation or termination of guardianship, that is, the appointment and removal of caretakers, documentation, approval of the caretakers actions related to the user's care and education, management of guardianship books and leads expert supervision over the caretakers' work. These tasks are complex and numerous, and their realisation demands a continual social, educational and psychological work with under-age individuals under guardianship, from the moment they are placed under guardianship until they become of age.

6.3.1. Current condition

According to the information of the Ministry of health and social welfare, there are 487 children without parental care who are placed under guardianship in the Republika Srpska. Experiences of social welfare centres point to the fact that most guardians come from the child's family, whereas only a small number of other persons accept this complex duty. Most of employees of social welfare centres who work with issues of guardianship estimate that

највећи број старалаца из ближе родбине малољетника, а да је мали број других лица која су се прихватила ове сложене дужности. Већина запослених на проблематици старатељства у центрима за социјални рад, јединствени су у оцјени да је неопходно тачно и прецизно дефинисати начине организоване и свеобухватне бриге о дјечи без родитељског старања, као и надлежности ресорног министарства, центара за социјални рад, као и самих старатеља.

Мали број центара за социјални рад води јединствену евиденцију дјече под старатељством на начин како је прецизирано Правилником о вођењу евиденције о дјечи под старатељством, док се периодични и ванредни извјештаји центрима за социјални рад од стране старатеља готово и не подносе. Не постоји јединствена база података за дјecu под старатељством на нивоу цијеле Републике Српске, нити постоје јединствени обрасци који се примјењују у свим центрима за социјални рад на нивоу Републике Српске. Не постоје прецизно прописани критеријуми за избор старатеља, као ни јасно дефинисан начин и садржај комуникације између старатеља и органа старатељства. Не постоји пракса групног социјалног рада са старатељима у којима би се измијенила искуства о актуелним питањима вршења старатељства. Велики проблем у области старатељства представља и кадровска неспособљеност Центара за социјални рад, и немогућност професионалаца да одговоре савременим стандардима и процедурама рада са овом категоријом корисника.

it is necessary to precisely and accurately define ways of comprehensive and organised care for children without parental care, as well as the competencies of the ministry in charge, social welfare centres, but also guardians themselves.

A small number of social welfare centres document children under guardianship as it is precisely listed in the Rule Book on records on children placed under guardianship, and there are hardly any periodic and random reports by the guardians to social welfare centres. There is not a unique database of children under guardianship for the entire territory of the RS, nor are there unique forms that are applied in all social welfare centres on the level of Republika Srpska. The criteria for selection of guardians are not precisely defined, nor a clearly described way and content of communication between the guardian and the guardianship body. The practice of group social work with guardians that would help exchange experiences about the issues of guardianship is nonexistent. The fact that most of social welfare centres' staff is underqualified presents a big problem for guardianship issues, as well as professionals' inability to meet contemporary standards and work procedures with this category of users.

6.3.2. Могућности и перспективе

Институт старатељства налази се пред реформским процесом, који се мора одвијати у садржајном и формално-правном смислу. Од посебне је важности:

- унаприједити механизме праћења провођења старатељства на подручју цијеле Републике Српске,
- приступити процесу евидентирања по јединственој методологији,
- прецизно дефинисати критеријуме за избор старатеља,
- стандардизација пружања услуга у области старатељства,
- афирмисање методе групног социјалног рада са стараоцима у раду центара за социјални рад,
- увођење мониторинга над радом стараоца,
- оспособљавање органа старатељства да оствари континуирани социјални, психолошки, педагошки и правни рад са стараоцима и малољетницима за вријеме трајања старатељства,
- праћење развоја малољетника под старатељством,
- појачавање одговорности институција које се баве заштитом дјецe без родитељског старања (центра за социјални рад, ресорног министарства, невладиних организација ...),
- популарисање старатељства као и њено друштвено признавање и вредновање, у циљу регрутовања потенцијалних стараоца,

6.3.2. Possibilities and perspectives

The Guardianship institute is facing a process of reform that must take place in both contextual and legal sense. It is especially important to:

- improve monitoring mechanisms over guardianship enforcement throughout the RS,
- approach the recording documentation process according to a unique methodology,
- precisely define the criteria for guardian selection,
- standardise service providing in the area of guardianship,
- affirm methods of group social work with guardians in the work of social welfare centres,
- introduce monitoring of the guardians' work,
- educate guardianship bodies to realise continuous social, psychological, pedagogical and legal work with guardians and under-age persons during the period of the guardianship,
- monitor the development of under-age persons placed under guardianship,
- enhance the responsibilities of institutions dealing with the welfare of children without parental care (social welfare centres, the ministry in charge, NGOs, ...),
- promote guardianship and its social recognition and value for the purpose of recruiting potential guardians.

6.4. Област усвојења

Специфичан циљ: унаприједити системска рјешења и афирмисати усвојења у пракси као најефикаснији модел збрињавања дјеце без родитељског старања.

Усвојење је посебан облик породично-правног збрињавања и заштите дјеце без одговарајуће родитељске заштите који дјецци омогућује одрастање у породичном амбијенту који у највећој могућој мјери имитира биолошки однос док усвојитељима омогућује искуство родитељства.

Наиме, институт усвојења се јавља, с једне стране као облик компетентне и комплетне заштите дјеце која су се услијед различитих животних околности нашаа без родитељског старања, односно као вид заштите и збрињавања такве дјеце. Са друге стране он дјелује као облик остваривања родитељства, омогућује задовољење родитељског нагона и на овај начин посматран, у функцији је планирања породице.

Породични закон Републике Српске познаје два облика усвојења, потпуно и непотпуно. Овим законом је прописан сложен и, у материјалноправном и формалноправном смислу, захтјеван поступак. Овакво одређење законодавца је само по себи разумљиво уколико се има у виду озбиљност односа који се успостављају при заснивању усвојења, дејства усвојења, факат нераскидивости и интенција да то буде трајан однос, аналоган биолошком односу родитељ-дијете. Усвојење мора бити у интересу усвојеника.

Породичним законом је прописано да усвојилац може бити само држављанин Републике Српске. Изузетно, усвојилац може бити и страни држављанин ако за то

6.4. Area of adoption

Specific goal: to improve systemic solutions and affirm adoption into practice as the most efficient model of caretaking for children without parental care.

Adoption is a special form of family-legal caretaking and welfare of children without parental welfare that enables children to grow up in a family atmosphere that imitates, to the highest extent possible, a biological relationship while giving the adopters an opportunity to experience parenthood.

In fact, on the one hand, the adoption institution occurs as a form of competent and complete welfare of children who are, because of various life circumstances, without parental care, or as a form of welfare and caretaking for these children. On the other hand, it works as a sort of exercising parenthood, enabling the fulfilment of the parental instinct, therefore realising the function of family planning.

The Republika Srpska Family law recognises two kinds of adoption, complete and incomplete adoption. The law prescribes a complex and materially, formally, and legally demanding procedure. This choice of the legislators is understandable if we keep in mind the seriousness of relationships formed after adoption, its results, the fact that it is unbreakable and the intention of it becoming a permanent relationship, analogue to the biological relationship between a parent and a child. Adoption must be in the interest of the adoptee.

Family law prescribes that only a citizen of Republika Srpska can adopt a child. Rarely, a foreign citizen may adopt

постоје нарочито оправдани разлози. Ово усвојење се може засновати само ако га претходно одобри орган управе надлежан за послове социјалне политике.

Непотпуним усвојењем се између усвојеника и усвојиоца и његових потомака заснивају односи сродства, као и права и дужности која по закону постоје између родитеља и дјецe ако законом није другачије одређено. Непотпуно усвојење не утиче на права и дужности усвојеника према његовим родитељима и другим сродницима. Усвојити се може само малољетно лице. Усвојити може само лице које је старије од усвојеника најмање 18 година. Потпуно се усваја дијете до 5 година старости.

Конвенција о правима дјетета (1989) и Породични закон Републике Српске, иако у доброј мјери међусобно некомпатибилни, представљају солидно нормативно-правно полазиште за регулisaње питања усвојења. Конвенција о правима дјетета, као највећи ауторитет у области међународног права дјетета, између осталих веома важних дјечјих права, бави се и најосјетљивијим питањем, одвајања дјетета од родитеља.

У ситуацијама привремене или трајне одвојености дјетета од породичне средине Конвенција признаје дјетету право на посебну заштиту и помоћ од стране државе. Држава ће, у складу са својим националним законима, осигурати алтернативну бригу за такво дијете, при чему она обухвата, између осталих, смјештај у другу породицу, усвојење или ако је нужно, смјештај у одговарајуће установе за бригу о дјеци. При разматрању рјешења држава односно њена надлежна тијела су у обавези да дужну пажњу посвете чињеници да је пожељан континуитет у подизању дјетета, те етничко, вјерско, културно и лингвистичко поријекло дјетета.

a child, but only in the case of special justifications. This kind of adoption can be based only on the previous approval of a managing body in charge of social policy issues.

Incomplete adoption creates a family relationship between the adopters and the adoptee and his/her descendants, along with the duties and rights that legally exist between parents and children, unless the law states otherwise. Incomplete adoption does not affect the rights and duties of the adoptee towards his/her parents and other relatives. Only an under-age person may be adopted. To adopt someone, a person must be at least 18 years older than the adoptee. To completely adopt a child, he/she can not be older than 5.

The Convention on the rights of the child (1989) and the RS Family law, although largely incompatible, represent a solid legal basis for the regulation of adoption issues. The Convention on the rights of the child, being the utmost authority in the area of children's international rights, deals with the most sensitive issue among all other important children's rights – the separation of a child from its parents.

In situations of a permanent or temporary separation of a child from its family environment, the Convention acknowledges the child's right to special welfare and help from the state. The state will, according to its national laws, ensure alternative care for such a child, which, among other things, encompasses placement to another family, adoption or, if necessary, placement in suitable institutions for child care. When considering solutions, the state or its bodies in charge are obligated to pay attention to the fact that continuity in raising a child is crucial, along with the child's ethnicity, religion, culture and language.

Међународно усвојење, рјечником Конвенције речено, представља замјенски, алтернативни начин збрињавања дјетета, ако се оно не може удомити, усвојити или на примјерен начин збринути у земљи свог поријекла. Постојање Конвенције о правима дјетета без других интернационалних инструмената, “специјализованих” за питање усвојења, пружа систему социјалне заштите недовољно прецизне и прилично ограничене смјернице на пољу заштите дјете без родитељског старања. Овдје се, прије свега, мисли на Конвенцију о усвојењу дјете и Хашку конвенцију о заштити дјете и сарадњи у питањима међународног усвојења (1993.) које, иако важни документи за поступак међународног усвојења, нису постали дијелом домаћег законодавства.

6.4.1. Стање усвојења

У последње четири године (2005-2008) у Републици Српској је, према подацима Министарства здравља и социјалне заштите, засновано 79 усвојења у коме су усвојитељи домаћи држављани и 8 усвојења са међународним елементом. На годишњем нивоу посматрано, ови подаци показују да се у просјеку годишње у Републици Српској заснује 20 домаћих и 2 усвојења са међународним елементом. Сасвим је јасно да је, на бази ових показатеља, ријеч о веома ријетко и недовољно искориштеном облику заштите. Анализа стручних и материјалних потенцијала којима располажу центри за социјални рад и службе социјалне заштите (недовољна кадровска обученост, непостојање тимова за рад са дјецом без родитељског старања и сл.) указује на велику неприпремљеност ових установа за адекватно провођење усвојења.

International adoption, as stated in the Convention, represents an alternative way of caring for a child, if he/she can not be placed in a home, be adopted or adequately cared for in his/her home country. The existence of the Convention on the rights of the child without other international instruments «specialised» for the issues of adoption, provides the system of social welfare with imprecise and rather limited guidelines regarding the welfare of children without parental care. By this we primarily mean the Convention on child adoption and the Hague Convention on the welfare of children and cooperation regarding issues of international adoption (1993), which failed to be incorporated in our legislature even though they are important documents for the procedure of international adoption.

6.4.1. Current condition in the area of adoption

According to the information of the Ministry of health and social welfare, there have been 79 adoptions by local citizens and 8 adoptions with an international element during the course of the last four years (2005-2008) in Republika Srpska. Observed on a yearly basis, this information tells us that an average of 20 local and 2 international adoptions take place every year. Based on these indicators it is clear that this form of child welfare is rare and insufficiently exploited. The analysis of expert and material potentials that social welfare centres and social welfare services have at their disposal points to the fact that these institutions are not sufficiently equipped for adoption processes (insufficient staff qualifications, lack of operating teams for work with children without parental care, etc.).

Certain regulations of positive family legislature and the

Препреке у примјени усвојења односе се како на поједине одредбе позитивног породичног законодавства и припадајућих подзаконских аката тако и на праксу усвојења у Републици Српској, која је, чини се веома скромна и неуједначена. Основне препреке које су плод проучавања проблема на које наилазе професионалци у примјени овог облика заштите су: ниска горња добна граница за потпуно усвојење дјетета, непостојање дефинисане доње узрасне границе за усвојење дјетета, немогућност усвојења од стране ванбрачних партнера или лица која живе сами, непостојање обавезе усвојитеља да дјетету саопште истину о свом поријеклу (увид у документе о усвојењу и оригинални упис рођења), факултативност пробног смјештаја (адаптационог периода) у претходном поступку усвојења, због чега се ова могућност врло ријетко користи у пракси органа старатељства, непостојање јединствене базе података на нивоу Републике Српске која би интегрисала податке о потенцијалним усвојитељима и дјечи која испуњавају услове за усвојење, непостојање јасних критерија за утврђивање подобности потенцијалних усвојитеља, непостојање претходне обуке лица која желе усвојити, непостојање (у великом броју центара за социјални рад) мултидисциплинарних специјализованих тимова за рад са дјецом без родитељског старања као и непостојање механизма праћења дјетета након заснованог усвојења.

6.4.2. Перспективе и могућности

Усвојење, као један од најкомплетнијих видова бриге о дјечи без родитељског старања у Републици Српској недовољно се користи те није довољно афирмисано, због чега је неопходно:

pertaining sublegal acts, as well as the seemingly modest and irregular adoption practice in the RS present obstacles to the implementation of adoptions. These are the main obstacles that are identified through the problems professionals have met during the implementation of this form of welfare: the maximum age for complete adoption of a child is too low, lack of a defined minimum age for adoption of a child, extramarital partners or individuals who live alone are not allowed to adopt, the adopters are not obligated to inform the child about its origin (insight into adoption documents and the original birth certificate), arbitrary test residence (adaptation period) in the previous adoption procedure, because of which this option is rarely used in the practice of guardianship bodies, inexistence of a unique database on the level of Republika Srpska that would integrate information about potential adopters and children that meet adoption requirements, inexistence of clear criteria for the determination of eligibility of potential adopters, lack of training for persons who wish to adopt, lack of multidisciplinary specialised teams for working with children without parental care in most social welfare centres, and the inexistence of adequate mechanisms for monitoring children after they have been adopted.

6.4.2. Possibilities and perspectives

Adoption, being one of the most complete forms of caring for children without parental care, is not affirmed or employed enough in the RS. It is necessary to:

- encourage and strengthen resources in the domain of placing children in family care, foster care or adoption, and continuous work on promotion of adoption,

- подстицати и оснаживати ресурсе у домену породичног збрињавања дјецe, хранитељства и усвојења, те континуирано радити на промоцији усвојења,
- извршити темељиту реформу нормативне основе усвојења у правцу постизања веће ефикасности и флексибилности,
- имати увид у стање потенцијалних усвојитеља и дјецe која испуњавају законске услове да буду усвојена у сваком тренутку и на подручју цијеле Републике Српске,
- едуковати стручне раднике, органа старатељства који раде на примјени овог облика заштите дјецe како би се ојачале њихове професионалне компетенције у домену обуке потенцијалних усвојитеља,
- проводити (облигаторно) програме припреме, обуке и подршке усвојитељима и то као саставног дијела процедуре усвојења од стране обучених стручних радника (у виду предавања, тренинга, радионица и сл.),
- обезбиједити механизме праћења заснованог усвојења како домаћег тако међународног,
- развити добру праксу усвојења ратификацијом међународних прописа из ове области и кориштењем искустава из земаља региона, а све у циљу борбе против незаконитог провођења поступка усвајања и могуће трговине и злоупотребе дјецe.

- implement a thorough reform of the legal grounds for adoption in order to achieve more efficiency and flexibility,
- have an insight into the status of potential adopters and children who fulfil the legal conditions to be adopted at any time and in the entire territory of Republika Srpska,
- educate experts, guardianship bodies employed for the preparation of this form of child welfare in order to strengthen their professional competencies in the domain of potential adopters training,
- enforce (obligatory) preparation, education and support programmes for adopters as part of the adoption procedure by trained experts (in the form of lectures, trainings, workshops, etc.),
- provide for monitoring mechanisms after adoption (local or international) to take place,
- develop a solid practice of adoption through the ratification of international regulations regarding this area, and through the use of neighbouring countries' experiences, all in order to fight against illegal adoption procedures and possible child trafficking and abuse.

6.5. Институционално збрињавање дјеце без родитељског старања

Специфични циљ: унапређење збрињавања у установама социјалне заштите које пружају институционални смјештај кроз проширење обима, квалитета и разноврсности услуга социјалне заштите.

Дом за дјецу је организован облик заштите у којој дијеца без родитељског старања, зависно од својих породичних прилика и узраста, живе дуже или краће вријеме. За то вријеме дом обезбјеђује овој дјеци социјалну заштиту, васпитање, образовање, здравствену заштиту и оспособљавање за самосталан живот и рад.

Поред различитих садржаја рада са дјецом и младима у домовима се подстиче, прати и усмјерава психофизички развој дјетета, откривају склоности и способности, задовољавају потребе за љубављу, сигурношћу и афирмацијом, изграђују културне, хигијенске и радне навике, формирају карактерне особине и изграђује конструктиван и активан однос према животу и друштвеној средини.

Корисници оваквог организованог облика заштите су дјеца и млади без оба родитеља, непознатих родитеља, напуштени од стране родитеља, родитеља лишених родитељског права, родитеља са здравственим проблемима, затим дјеца и млади из породица са социоекономским проблемима и породица са поремећеним породичним и партнерским односима.

Сврха постојања институционалног збрињавања дјеце без родитељског старања је остваривање васпитно-образовних и социјалних функција и задатака, па домови

6.5. Institutional caretaking of children without parental care

Specific goal: improvement of care in institutions of social welfare that provide institutional accommodation through the expansion of the range, quality and diversity of social welfare services.

A children's home is an organised form of welfare where children without parental care spent a longer or shorter period of time, depending upon their family circumstances and age. During their stay there, the home provides these children with social welfare, education, care, health welfare and the skills necessary for independent life and work.

Apart from different contents of working with children and youth in homes, they encourage, monitor and guide their psychophysical development, detect preferences and skills, fulfil their need for love, safety and affirmation, establish cultural, hygienic and work habits, form positive character traits and build a constructive and active relationship towards life and the social environment.

Users of this organised form of welfare are children and youth without both parents, whose parents are not known, who were abandoned by their parents, whose parents are bereaved of parental rights, have health problems, children and youth from families with disturbed relationships between parents or other family members.

The purpose of existence of institutional caretaking of children without parental care is the fulfilment of educational and social functions and duties, which is what all children's homes strive to achieve through their activities. Homes

за дјецу сву своју активност и усмјеравају у том правцу. Домови те циљеве остварују ако обезбиједи свим васпитаницима несметан и пун развој у складу са њиховим психофизичким могућностима, ако се у њима на адекватан начин третирају потребе дјецe - жртава трауматизованих искустава, уколико створе такву унутрашњу организацију која ће максимално све васпитанике дома укључити у разноврсне активности и заједничко рјешавање свакодневних проблема у дому, ако се у пуној мјери интегришу са широм друштвеном средином.

Васпитно-образовни рад у дому мора бити осмишљен и планиран. У његовом извођењу мора се руководити принципима систематичности и поступности, одмјерености према узрасту васпитаника, умјерености итд., што се постиже прецизним планирањем и разрађивањем васпитно-образовног рада у свим појединостима.

Дом је установа отвореног типа, те омогућава бројним невладиним организацијама и удружењима грађана да имплементирају пројектне активности и садржаје, чиме се доприноси, са једне стране освјешћивању младих о различитим актуелним питањима из области васпитања, образовања, друштвеног и културног живота, али и са друге стране самом ширењу социјалне мреже дјецe и младих што им може помоћи при интегрисању у друштвену средину по напуштању дома,

Полазећи од општих циљева и задатака васпитања, као и задатака дома, програм васпитно-образовног рада треба да садржи конкретну разраду цјелокупне васпитне активности на нивоу дома, и у оквиру појединих васпитних група. План васпитно-образовног

accomplish these goals by providing all users with unrestrained development in accordance with their psychophysical abilities, by treating the individual needs of children who have had traumatic experiences in an appropriate way, by creating such internal organisation that will include all of the home's users in all its activities and joint resolution of daily problems in the home, and by completely integrating themselves with the social community.

Educational work in a home must be well-designed and planned. Its implementation must be guided by principles of gradation and pragmatism, age appropriateness, moderation, etc., which can be achieved by precise planning and elaboration of the educational work in all its details.

A home is an open institution, that enables numerous NGOs and associations of citizens to implement their project activities, which contributes to the awareness of young people about various issues from the area of education, care, social and cultural life, but it also contributes to the expansion of the children's social network, which may help them integrate in the social environment after leaving the home.

Starting from the general goals and tasks of education, as well as from the home's duties, the educational programme should contain a concrete elaboration of the entire educational activity on the home level, and within specific educational groups. The educational plan should determine and provide for the normal functioning of the home, which will be ensured through the detailed elaboration of measures and activities in specific period of life in the home. The work plan should be dynamic, so that it can be changed and upgraded according to need and

рада треба да зацрта и обезбиједи нормално функционисање дома, што ће се обезбиједити детаљном разрадом мјера и активности у појединим периодима живота у дому. План рада треба да буде динамичан, тј. да се у њему према указаној потреби и конкретним ситуацијама могу уносити измјене и допуне, али основне смјернице и задаци су јасно дефинисани.

Боравак дјеце и младих у дому одређен је чињеницом заједничког живота веће групе дјеце у колективу у коме су дјеца упућена једна на друге, упућени даље на васпитаче и друго особље, као и ови на њих, а сви заједно чине посебан свијет, релативно издвојен из средине у којој живе. Из тих разлога институционално васпитање представља сталну и релану опасност затварања у себе и стварања једне специфичне атмосфере одвојености од реалног свијета, ако се стално не чине свјесни напори и настојања да се живот у институцији учини што природнији и што ближи свијету и животу.

У организацији живота и васпитања дјеце и младих у дому, мора се имати у виду чињеница да ни васпитна група ни дом није породица, али да дом мора настојати да обезбиједи атмосферу живота у дому у којој ће се дијете осјећати заштићено, поштовано и вољено.

6.5.1. Стање

Институционално збрињавање у РС је, као организовани облик правне и социјалне заштите дјеце без родитељског старања, дефинисано Законом о социјалној заштити и Породичним законом. Данас је институционалним збрињавањем у Републици Српској

unpredictable situations, but with unchangeable elementary tasks and guidelines.

The children's stay in the home is determined by the fact that a large group of children is living together in a community in which they depend upon each other, the caretakers and other staff, and vice versa. All together, they make a unique world that is relatively separated from the community in which they live. These are the reasons why institutional caretaking bears a real danger of isolation and creating a specific atmosphere of separation from the real world, unless constant efforts are made to make institutionalised life as natural and close to real life as possible.

While organising the life of children and young adults in the home, one must bear in mind that neither a peer group, nor an institution can replace a family. Nevertheless, a home must try to provide a life atmosphere that will make the child feel protected, respected and loved.

6.5.1. Current condition

Institutional caretaking in the RS is defined by the Law on social welfare and the Family law as an organised form of legal and social welfare of children without parental care. Currently, over a hundred children under the age of 18 who are without parental care are part of institutional caretaking in Republika Srpska. Most of them are placed in the two existing homes for children without parental care. Only a small number of them are placed in homes outside the RS territory

The number of home welfare users has dropped during the past few years, due to new trends in the area of social

обухваћено нешто више од сто дјеце без родитељског старања старости до осамнаест година. Највећи број њих је смјештено у постојећа два дома за дјецу без родитељског старања. Незнатан број њих је смјештено у домове који су изван граница Републике Српске.

Број корисника домске заштите је у посљедњих неколико година у опадању због нових трендова у области социјалне заштите, а које се односе прије свега на промоцију хранитељства. Смањењем броја корисника у дому, смањује се и број дјеце и младих у васпитним групама. Сада се број дјеце у овим групама креће од троје до петеро дјеце чиме се Република Српска приближила постојећим европским стандардима у овој области. На тај начин стварају се предуслови за постизање квалитетнијих резултата у свакодневном васпитно-образовном раду, у оквиру којег се индивидуалном приступу дјетету даје предност у односу на групни рад са дјецом.

Законски је дата могућност да се боравак младе особе у дому продужи најкасније до 26. године живота уколико упишу студије и редовно полагају испите.

Планирање, организација и реализација цијелокупног васпитно-образовног рада у домовима за дјецу без родитељског старања, одвија се на сљедећим принципима:

- дјечи и младима, која не могу одрастати у властитој породици, пружити животни простор и подршку да открију своје људске квалитете и да развију своје способности (дјеца и млади треба да спознају да им преузимање одговорности отвара перспективе и могућност развоја),
- организацију васпитно-образовног рада и програмских активности оријентисати према

welfare, primarily the promotion of foster care. Reduced numbers of home welfare users mean fewer children in educational groups. The number of children in these groups currently varies from three to five children, which brings Republika Srpska closer to the existing standards of the EU regarding this area. This prepares the field for the achievement of quality results in daily educational work that gives preference to individualised work over group work with children.

It is legally possible to extend the stay of a young person in a home until the age of 26 if he/she pursues higher education and regularly passes exams.

Planning, organisation and realisation of the overall educational work in homes for children without parental care are based on the following principles:

- providing children and youth who are unable to grow up in their family with the life space and support to discover their human qualities and develop their abilities (children need to acknowledge that taking responsibilities opens up perspectives and the possibility to grow),
- directing the organisation of educational work and programme activities towards the needs of children and youth in order to provide them with the best experiences from learning and relationships, discovering their personal preferences, potentials and capacities and pointing them towards success,
- drafting an individual welfare plan for each child that will, in cooperation with the caretakers and the home's expert team members, as well as with parents, the child and the social worker, be reviewed and harmonised with the child's developmental needs at least once a year,

потребама дјецe и младих како би им се омогућила што боља искуства у погледу учења и односа, откривање личних склоности, потенцијала и капацитета и усмјеравања у правцу што успјешнијих остваривања,

- за свако дијете у сарадњи са надлежним центром за социјални рад, израдити индивидуални план заштите, који се уз учешће васпитача и чланова стручног тима дома, родитеља, дјетета и социјалног радника, најмање једном годишње, преиспитује и усклађује се новим потребама дјететовог развоја,
- настојати остварити континуитет контаката дјетета са родитељима и сродницима, (редовне посјете родитеља и сродника, те телефонски разговори са њима, који се оријентишу према дјететовим потребама, служе одржавању контакта са породицом и успостављању позитивног односа између родитеља/сродника, дјецe и дома),
- обављати савјетодавно-инструктивне разговоре са родитељима дјецe у смислу њиховог едуковања и оснаживања, а у циљу успостављања што квалитетнијег односа на релацији родитељ-дијете,
- у новој животној средини дјетету обезбиједити неопходне услове да схвати и превлада раније сукобе и трауматске доживљаје, што је важна претпоставка социјалног развоја дјетета,
- свакодневним индивидуалним радом са дјететом од стране васпитача и чланова стручног тима, дјетету пружити сигурност која му је потребна да би се могло „носити“ са различитим ситуацијама емоционалне подвојености у осјећајима према родитељима,
- социјалној и професионалној интеграцији младих

- maintaining the continuity of the child's contacts with his/her parents and family members (regular visits from parents and family members and telephone conversations ensure the continuity of the child's contacts with family and the creation of positive relationships between parents or families/relatives and their children and home, as long as they are steered in the direction of the child's needs),
- performing advisory-instructional conversations with the children's parents in order to educate and empower them, but also to maintain a quality relationship between parent(s) and children,
- providing the child in a new environment with all it needs to understand and overcome conflicts and traumas from the past, because it is an important factor of the child's social development,
- use of daily individualised work with children by the caretakers and members of the expert team for providing the child with safety needed to «cope» with different situations of emotional dilemmas regarding their feeling towards their parents,
- paying special attention to the social and professional integration of youth (the process of becoming independent is to be actively monitored and planned),
- raising awareness in the broader social community and removing prejudice regarding children growing up in home conditions without parental care.

поклонити посебну пажњу (процес осамостаљивања активно планирати и пратити),

- развијати свијест у широј друштвеној заједници, у смислу разбијања предрасуда о дјеци без родитељског старања која одрастају у домским условима.

6.5.2 Могућности и препоруке

Могућности унапређења институционалног збрињавања дјеце без родитељског старања иду у правцу:

- унапређење услова боравка дјеце у институцијама,
- подизања квалитете услуга социјалне заштите у институцијама,
- стандардизације услуга институционалног збрињавања,
- остваривања веће сарадње са надлежним центрима за социјални рад кроз програме унапријеђења програм осамостаљивања младих и њихове припреме за живот и рад по изласку из дома,
- обезбијеђења услове за краткорочну бригу о дјетету у току привремене невоље у породици дјетета,
- омогућавања провођења супервизије васпитача у циљу што бољег изграђивања професионалног идентитета,
- провођења стручних и инспекцијских надзора над домовима за дјецу без родитељског старања,
- јачања економске одрживости ових установа.

6.5.2 Possibilities and recommendations

The possibilities for improvement of institutional caretaking for children without parental care are directed towards:

- improving living conditions for children in institutions,
- raising social welfare service quality in institutions,
- standardising institutional caretaking services,
- improving cooperation with social welfare centres in charge through programmes for enabling the youth to be independent and their preparation for life and work after they leave the home,
- providing suitable conditions for short-term care in cases of temporary removal of a child from the family,
- enabling the enforcement of caretakers supervision in order to fully build a professional identity,
- implementing expert and inspection supervisions over homes for children without parental care,
- strengthening the economic sustainability of these institutions.

6.6. Подршка младима који напуштају организоване облике социјалне заштите дјеце без родитељског старања

Специфичан циљ: развијање системских рјешења у служби јачања програма усмјерених ка осамостаљивању младих по престанку обавезних облика заштите.

Ступањем на праг пунољетности, млади људи суочавају се са новим животним изазовима. Са навршених 18 година живота, односно завршетком редовног школовања, присиљени су напустити систем живота у установама или хранитељским породицама у којима су провели већи или мањи дио живота и упустити се у свијет одраслих. Тада за младе наступа стање правог шока и њихове реакције након што сазнају да морају отићи из дома или хранитељске породице су веома бурне. Они који имају за то могућности враћају се у своје породице, а остали се сналазе у складу са својим могућностима и могућностима надлежних центара за социјални рад. Млади који немају гдје отићи, чињеницу да морају напустити установу или хранитељску породицу доживљавају као пораз. Лишени родитељске љубави и подршке, испит зрелости полажу под знатно неповољнијим условима од њихових вршњака који су одрастали у кругу породице. Као посљедица таквог стања, дјеца и млади у установама или хранитељским породицама често имају врло песимистичан став и на властиту будућност гледају са невјерицом.

Имајући у виду и развојни период у којем се налазе, те сам осјећај несигурности који је нужно обиљежје овог периода развоја, код младих се ствара страх од оног шта им будућност доноси. Питају се шта ће са њима бити када изађу

6.6. Support for youth that are leaving organised forms of social welfare of children without parental care

Specific goal: the development of systemic solutions in order to strengthen programmes focused on the independence of youth after the termination of obligatory forms of welfare.

By becoming of age, young individuals are forced to face new life challenges. When they turn 18, or when completing regular education, they are forced to leave the system of institutional or foster family life in which they have spent more or less of their life and face the adult world. This is when a real state of shock steps in, and the reactions to the fact that they have to leave the home or foster family can be very intensive. Those who are able to return to their families, usually do, whereas all others cope in accordance with their possibilities and the possibilities of social welfare centres in charge. Young persons who have nowhere to go are defeated by the fact that they have to leave the institution or foster family. Deprived of parental love and support, they are forced to face maturity under far worse circumstances than their peers who grew up in their family. The result of this is the fact that children and youth in institutions or foster families usually have very negative attitudes, and do not look forward to their future.

When we bear in mind the children's developmental level, and the sense of insecurity that inevitably follows it, it is not strange that they have a fear of what the future has in store for them. They wonder what will happen to them after they leave the institution or foster family, and whether they will be able to achieve their goals. This is supported by the fact that young people, especially if they have lived in

из установе или хранитељске породице, те да ли ће успјети у остваривању својих циљева. У прилог томе иде и чињеница да млади, нарочито они који су живјели у установама, немају мрежу родбинске и социјалне подршке која им је у младости нужна. У таквим околностима подршка и солидарност шире друштвене заједнице им је неопходна.

6.6.1. Стање

Када се сагледа дјеловање центара за социјални рад у Републици Српској, на пољу социјалне заштите младих без родитељског старања, евидентно је да не постоје програми и јединствени системи подршке младима у процесу њиховог осамостаљивања и даљњег самосталног живота и рада. Центри у складу са својим тренутним могућностима проналазе рјешење за младе који напуштају обавезне облике заштите. Поједини центри у својим програмима рада имају предвиђени план подршке становања младих по изласку из установа или хранитељских породица у трајању од шест мјесеци и помоћ при запошљавању. Оно што представља посебан проблем за све центре је проналажење адекватног запослења младих без родитељског старања, чему иде у прилог и чињеница о постојању предрасуда друштва о дјечи и младима без родитељског старања. Проблеми наступају и у ситуацијама када млада особа по престанку боравка у организованим облицима заштите не жели да се врати у матичну општину. Тада ингеренције матичних центара за социјални рад престају и млада особа остаје препуштена самој себи.

6.6.2. Могућности и препоруке

У установама у којима су млада лица без родитељског старања одрасла, као и у хранитељским породицама, прије напуштања организованог облика заштите, нужна је

institutions, do not have a network of family and social support that they need. In such circumstances, support and solidarity of the broader social community becomes necessary.

6.6.1. Current condition

An overview of social welfare centres in Republika Srpska reveals, when it comes to the area of social welfare of youth without parental care, that there are no programmes or unique support systems for youth during the process of their becoming independent and creating an independent life and work. The centres are searching for solutions for young people leaving obligatory forms of welfare that are adequate to their possibilities. Certain centres have in their programmes a plan of support for the housing of young people after they leave institutions or foster families for the duration of six months, and aid in the process of employment. What represents a special problem for all centres is the finding of adequate employment for youth without parental care. This is supported by the fact that there are a lot of prejudice in the society about children and youth without parental care. Situations when a young person does not want to return to their home municipality after the termination of organised forms of social welfare also present a problem. This is where the authority of main social welfare centres stops, and the individual is left to him/herself.

6.6.2. Possibilities and recommendations

In institutions where young people without parental care grew up, as well as in foster families, it is necessary to ensure proper preparation for independent life before the

адекватна припрема за самосталан живот. Дјеловање установа и хранитељских породица током завршног периода боравка младих огледа се у провођењу програмских активности усмјерених на оснаживање и осамостаљивање младих у процесу реализације властитих циљева, али и очекивања која пред њих ставља друштво. Примјеном програма унапређења животних вјештина младих у институционалном третману или хранитељским породицама, добијања подршке и неопходних информација, развија се позитиван став младих према властитој будућности. Поред установе и породице у којој је дијете, односно млада особа боравила, у припреми за самосталан живот значајну улогу има и матични центар за социјални рад. Такође подршка мора бити при обезбјеђивању стана, запослења, остваривања права на здравствену заштиту, као и другим питањима од посебног значаја за младу особу. Унапређење подршке младим лицима треба ићи у правцима:

- обезбјеђења буџетских средстава у буџетима општина за помоћ дјечи по изласку из организованих облика заштите,
- јачања координације и заједничког дјеловања центара за социјални рад у случајевима када су млади донијели одлуку да свој живот по изласку из установа или хранитељских породица наставе изван матичних општина,
- обезбјеђивања подршке младима који желе наставити даље школовање,
- креирања посебних програма социјалне подршке намијењених младима који напуштају институције,
- сензибилизације јавности локалних заједница и кориштење постојећих ресурса у циљу обезбјеђивања подршке осамостаљивању младих који напуштају институције.

termination of obligatory forms of welfare. During the final period of their stay in institutions or foster families, activities mostly focus on their empowering and independence during the process of achieving their own goals, but also the expectations they will face from the society. The application of programmes for improving life skills of young persons in institutions or foster families, and receiving support and necessary information, develops a positive attitude towards the future. Apart from the institution and family in which the person was placed, the main social welfare centre is also an integral part of the preparation for independent life. There must also be support during the process of finding residence, employment, the right to health welfare and other issues important for the young individual. The improvement of support for young persons should develop towards:

- providing financial funds in municipal budgets for aid to persons leaving organised forms of social welfare,
- strengthening coordination and joint actions of social welfare centres in cases when young individuals decide to pursue their life outside their home municipalities after leaving institutions or foster families,
- providing support to young persons who wish to pursue further education,
- creating special programmes of social support for youth leaving institutions,
- Sensitising the public of local communities and using existing resources to provide support to the independent lives of young people who have left institutions.

ПЛАН АКЦИЈА

унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања у Републици Српској за период 2009 – 2014. године

I. АКЦИОНИ ПЛАН: Заштита дјеце под ризиком од губитка родитељског старања

рб.	циљ	активности	носилац	индикатори	рок извођења	средства
1.	Едуковати младе брачне парове о планирању породице, одговорном родитељству и улогама које се пред њих постављају у заједничком животу	- провођење едукативних радионица и психосоцијалних савјетовања,	- центри за соц. рад, - центри за ментално здравље, - невладине организације	- ставови и мишљења полазника радионица и посјетилаца савјетовалишта, - број одржаних радионица и број психосоцијалних савјетовања,	2009-2014	- постојећи буџети, - пројектни буџети
2.	Унаприједити сарадњу и координацију дјеловања институција на откривању дјеце која одрастају у ризику од губитка родитељског старања	- одржавање периодичних заједничких састанака, - изградити протокол дјеловања	- центри за соц. рад, - школе и вртићи, - тимови породичне медицине, - полицијске станице,	- број одржаних заједничких састанака представника институција, - урађен протокол, - број случајева заједничког дјеловања	2010-2014	- постојећи буџети, - пројектни буџети
3.	Проширити мрежу институција које пружају подршку породицама са дјецом	- формирање и рад породичних савјетовалишта и тимова за подршку	- центри за соц. рад, - невладине организације	- број савјетовалишта, - број тимова за подршку	2009-2014	- постојећи буџети, - додатна средства у јединицама локалне самоуправе, - пројектни буџети
4.	Сензибилисати јавност за проблематику дјеце под ризиком од губитка родитељског старања.	- медијска кампања, - провођ. истраживања, - кориштење постојећих метода информисања (електронски и штампани медији, брошур, фолдери и сл.)	- Министарство здравља и соц. заштите, - центри за соц. рад, - медији, - невладине организације	- број наступа на медијима, - врста и количина пропагандног материјала, - ставови и мишљења јавности	2009-2014	- постојећи буџети, - пројектни буџети

ACTION PLAN

For the enhancement of social welfare of children without parental care in Republika Srpska for the period 2009 – 2014

I. ACTION PLAN: Welfare of children with a high risk of losing parental care

No	Goal	activities	bearer of activities	indicators	deadline	funds
1.	To educate young married couples about family planning, responsible parenting and the roles placed before them in joint life	- implementation of educational workshops and psycho-social counseling,	- social welfare centres, - mental health centres, - NGOs	- attitudes and opinions of workshop attendants and counseling centre visitors, - number of workshops held and number of psycho-social counseling sessions,	2009-2014	- existing budgets, - project budgets
2.	To improve cooperation and coordination of institutional activities aimed at identifying children with a high risk of losing parental care	- maintaining periodical joint meetings, - creating an action protocole	- social welfare centres, - schools and kindergartens, - family medicine teams, - police stations,	- number of institution representatives' joint meetings, - finished protocole, - number of joint action cases	2010-2014	- existing budgets, - project budgets
3.	To expand the network of institutions providing support to families with children	- forming and work of family counseling centres and support teams	- social welfare centres, - NGOs	- number of counseling centres, - number of support teams	2009-2014	- existing budgets, - additional funds in local self-government units - project budgets
4.	To sensitise the public about the issues of children under high risk of losing parental care.	- media campaign, - research conduction, - utilisation of existing informing methods (electronic and printed media, brochures, leaflets, etc.)	- Ministry of health and social protection, - social welfare centres, - media, - NGOs	- number of media appearances, - kind and amount of promotional materials, - public attitudes and opinions	2009-2014	- existing budgets, - project budgets

II. АКЦИОНИ ПЛАН: Област хранитељства

рб.	циљ	активности	носилац	индикатори	рок извођења	средства
1.	Законски дефинисати област хранитељства и законски унаприједити положај дјецe која одрастају у хранитељским породицама	<ul style="list-style-type: none"> - доношење новог Закона о социјалној заштити, - доношење подзаконских аката, - измјене Закона о дјеч. заш 	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здравља и социјалне заштите, 	<ul style="list-style-type: none"> - усвојен Закон о социјалној заштити, - објављени правилници, - измјењен Закон о дјечијој заштити 	2009.	- постојећи буџети
2.	Стандардизовати услуге хранитељства	<ul style="list-style-type: none"> - израда стандарда, - израда евалуацијских образаца праћења, 	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здрав. и социјалне заштите, - Студиј соц. рада, - Удруж. струч. радни. - НВО сектор 	<ul style="list-style-type: none"> - усвојени и објављени стандарди, - усвојени и одштапани образци 	2009.	<ul style="list-style-type: none"> - постојећи буџети, - пројектни буџети
3.	Професионално оснажити стручне раднике у центрима за социјални рад у примјени и контроли провођења хранитељства,	<ul style="list-style-type: none"> - едукативни семинари и радионице, - израда информативних брошура, - стручни надзор 	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здрав. и социјалне заштите, - Студиј соц. рада, - Удруж. струч. радни. 	<ul style="list-style-type: none"> - број организованих семинара и радионица, - штампане брошуре, - број проведених стручних надзора 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - постојећи буџети, - пројектни буџети
4.	Успоставити јединствено праћење области провођења хранитељства у Републици Српској	<ul style="list-style-type: none"> - израда базе података, - обука стручних радника за вођење базе 	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здравља и социјалне заштите 	<ul style="list-style-type: none"> - урађена и инсталирана база података у центрима за социјални рад, - проведене едукације 	2010-2011.	<ul style="list-style-type: none"> - буџет Министарства, - пројектни буџети
5.	Унаприједити стручну комуникацију између различитих субјеката који се налазе у процесу провођења хранитељства	<ul style="list-style-type: none"> - формирање експертне радне групе, - одржавање округлих столова и конференција 	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здрав. и социјалне заштите, - Студиј соц. рада, - Удруж. струч. радни. 	<ul style="list-style-type: none"> - одржани стручни скупови, - објављени стручни радови, - одржани састанци експертне радне групе и њихови закључци 	2009-2014.	<ul style="list-style-type: none"> - постојећи буџети, - пројектни буџети
6.	Развити свијест јавности о предности постојања хранитељских породица	<ul style="list-style-type: none"> - медијска кампања, - израда промотивног материјала, - сарадња са удружењима хранитеља 	<ul style="list-style-type: none"> - Мин. здрав. и соц., - центри за соц. рад, - медији, - НВО сектор 	<ul style="list-style-type: none"> - ставови и мишљења јавности, стручних радника и хранитеља, - врста и количина пропагандног материјала, - остварена сарадња са НВО сек. 	2009-2014.	<ul style="list-style-type: none"> - постојећи буџети, - пројектни буџети

II. ACTION PLAN: Area of foster care

No	goal	activities	bearer of activities	indicators	deadline	funds
1.	To legally define the area of foster care and legally improve the position of children growing up in foster families	- passing a new Law on social welfare, - passing sublegal acts, - alterations in the Law on child welfare	- Ministry of health and social welfare,	- adopted Law on social welfare, - published rulebooks, - altered Law on child welfare	2009.	- existing budgets
2.	To standardise foster care services	- design of standards, - design of evaluation monitoring forms,	- Ministry of health and social welfare, - Faculty of social work, - Union of expert workers - NGO sector	- adopted and published standards, - adopted and printed forms	2009.	- existing budgets, - project budgets
3.	To professionally empower expert workers in social welfare centres to apply and control foster care,	- educational seminars and workshops, - design of information brochures, - expert supervision	- Ministry of health and social welfare, - Faculty of social work, - Union of expert workers	- number of seminars and workshops organised, - printed brochures, - number of expert supervisions enforced	2009-2014	- existing budgets, - project budgets
4.	To maintain unique monitoring in the area of foster care implementation in Republika Srpska	- creating a database, - training of expert workers to maintain the database	- Ministry of health and social welfare	- created and installed database in social welfare centres, - implemented trainings	2010-2011.	- the Ministry budget, - project budgets
5.	To improve expert communication between different subjects in the process of foster care implementation	- forming an expert work group, - organising round tables and conferences	- Ministry of health and social welfare, - Faculty of social work, - Union of expert workers	- expert conventions held, - expert papers published, - expert work group meetings held and their conclusions	2009-2014.	- existing budgets, - project budgets
6.	To develop public awareness about the existence of foster families	- media campaign, - making promotion materials, - cooperation with foster family associations	- Ministry of health and social welfare, - social welfare centres, - media, - NGOs	- attitudes and opinions of the public, the expert workers and foster families - kind and amount of promotion materials, - accomplished cooperation with NGOs.	2009-2014.	- existing budgets, - project budgets

III. АКЦИОНИ ПЛАН: Област старатељства

рб	циљ	активности	носилац	индикатори	рок извођења	средства
1.	Побољшати законска рјешења у поступку провођења старатељства	измјена и допуна Породичног закона	Министарство правде уз иницирање од стране Министарства здрав. и социјалне заш.	- поднесена иницијатива за измјену и допуњу Породичног закона, - измјењен и допуњен Породични закон	2009-2011	- постојећи буџети
2.	Унаприједити механизме праћења и евидентирања старатељства на подручју РС,	- израда јединствене базе података, - израда јединствених евиденционих образаца,	- Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство правде,	- успостављена јединствена база података и уведена у рад центара за социјални рад, - израђени јединствени евиденциони образци,	2010-2012.	- буџет Министарства, - пројектни буџети
3.	Појачати одговорности органа старатељства и стараоца у процесу провођења старатељства	- измјена и допуна законских регулатива (Закон о социјалној заштити, Породични закон, Кривични закон), - едукације старатеља у циљу боље заштите дјецe	- надлежна ресорна министарства уз иницијативу Министарства здрав- и социјалне заштите - центри за соц. рад	- извршене измјене и допуне релевантних закона који третирају област одговорности за ову област, - проведене едукације стараоца	2010-2011.	- постојећи буџети
4.	Подићи квалитету стручног рада у процесу провођења старатељства	- израда стандарде, - дефинисање критеријума за избор старатеља, - израда механизма праћења над радом стараоца и малољетника под старатељст, - организовање стручних савјетовања на тему унапређења области старатељства, - примање нових стручних радника у ЦСР	- Министарство здравља и социјалне заштите, - Студиј социјалног рада, - центри за соц. рад - Удружење стручних радника...	- израђени стандарди и правилници, - израђени критерији, - израђени механизми праћења, - број и врста стручних савјетовања, - број стручних радника	2010-2014.	- постојећи буџети, - пројектни буџети, - додатна средства у буџетима јед-лок. самоупра-
5.	Подићи друштвено вредновање старатељства као облика друштвене бриге за дјецу без родитељског старања	- промотивне активности у медијима, - едукативне радионице у институцијама локалне власти, - организовање стручних семинара	- Министарство здра. и социјалне заштите, - Студиј соц. рада, - центри за соц. рад - Удружење стручних радника...	- врста и количина промотивних активности, - број едукативних радионица и стручних семинара, - ставови и мишљења стручне и шире јавности	2009-2014	- постојећи буџети, - пројектни буџети

III. ACTION PLAN: Area of guardianship

No	goal	Activities	bearer of activities	indicators	deadline	funds
1.	To improve legal solutions in the procedure of guardianship implementation	- amendments to the Family law	Ministry of justice, along with the initiation by the Ministry of health and social welfare	- submitted initiative to amend the Family law, - amended family law	2009-2011	- existing budgets
2.	To improve monitoring and documentation mechanisms on guardianship in the area of the RS	- creating a unique database, - creating unique record/documentation forms,	- Ministry of health and social welfare, - Ministry of justice,	- created database installed in the work of social welfare centres, - finished unique documentation forms,	2010-2012.	- th Ministry budget, - project budgets
3.	To enhance the responsibilities of guardianship bodies and guardians in the process of guardianship implementation	- amendments of legislature (Law on social welfare, Family law, Criminal law), - education of guardians for better welfare of children	- ministries in charge along with the initiation by the Ministry of health and social welfare - social welfare centres	- amended laws pertaining to the area of responsibility in this field, - implemented guardian trainings	2010-2011.	- existing budgets
4.	To raise the quality of expert work in the process of guardianship implementation	- creating standards, - defining criteria for the selection of guardians, - creating mechanisms for monitoring the work of guardians and underage persons placed under guardianship care, - organising expert counselling sessions about guardianship, - employing new experts in social welfare centres	- Ministry of health and social welfare, - Faculty of social work, - social welfare centres - Unions of expert workers...	- finished standards and rulebooks, - developed criteria, - finished monitoring mechanisms, - number and types of expert counselings, - number of expert workers	2010-2014.	- existing budgets, - project budgets - additional funds in units of local self-governance
5.	To raise social validation of foster care as a form of social care for children without parental care	- promotional activities in the media, - educational workshops in institutions of local governance, - organisation of expert seminars	- Ministry of health and social welfare, - Faculty of social work, - social welfare centres - Unions of expert workers...	- kind and amount of promotional activities - number of educational workshops and expert seminars, - attitudes and opinions of experts and the public	2009-2014	- existing budgets, - project budgets

IV. АКЦИОНИ ПЛАН: Област усвојења

рб	циљ	активности	носилац	индикатори	рок извођења	средства
1.	Осавременити законску регулативу у области усвојења	- измјена и допуна Породичног закона, - израда подзаконских аката, - ратификација међународних докумената у области усвојења	- Министарство правде, - Министарство здрав и социјалне заштите	- усвојене измјене и допуне закона, - донесени правилници, - ратифик. међународни док.	2009-2012	постојећи буџети министарства
2.	Успоставити јединствено праћење усвојења	- успостављање централног регистра усвојења, - израда јединствених образаца за усвојење	- Министарство здрав. и социјалне заштите	- успостављен централни регистар, - израђени јединствени образци	2011-2014	буџет Министарства здрав. и соц. заштите
3.	Обезбиједити праћење заснованог усвојења како домаћег тако међународног	- успоставити процедуре праћења и редовитог извјештавања надлежних институција,	- Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство правде,	- центри за соц. рад - урађени и успостављени механизми праћења	2014	- постојећи буџети,
4.	Побољшање квалитета стручне процјене у поступку усвајања	- израда едукативног материјала, - едукације стручних радника у области усвојења, - едукација потенцијалних усвојитеља, - стандардизација усвојења,	- Министарство здравља и социјалне заштите, - центри за социјални рад, - НВО сектор	- израђени едукативни материјали, - број проведених едукативних радионица, - примјена едукативних програма за потенцијалне усвојитеље, - израђени стандарди у области усвојења	2010-2014	- постојећи буџети, - пројектни буџети,
5.	Промовисати усвојење као најкомплетнији ег облика друштвене бриге о дјетету без родитељског старања	- медијске кампање, - промотивне активности у јавности, - штампање промотивних садржаја, - провођење истраживања ставова и мишљења,	- Министарство здравља и социјалне заштите,	- медији, - центри за социјални рад - број и врста промотивних активности, - штампани промотивни садржаји, - резултати проведених истраживања	2009-2014	- постојећи буџети, - пројектни буџети,

IV. ACTION PLAN: Area of adoption

No	goal	activities	bearer of activities	indicators	deadline	funds
1.	To modernise legislature in the area of adoption	<ul style="list-style-type: none"> - ammendments to the Family law, - creating sublegal acts, - ratification of international documents regarding adoption 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministry of justice, - Ministry of health and social welfare 	<ul style="list-style-type: none"> - adopted ammendments to the Law, - created rulebooks, - ratified international documents 	2009-2012	-existing ministry budgets
2.	To establish unique monitoring of adoption	<ul style="list-style-type: none"> - establishing a central adoption registry, - creating unique adoption forms 	- Ministry of health and social welfare	<ul style="list-style-type: none"> - established central registry, - finished unique forms 	2011-2014	-the budget of the Ministry of health and social welfare
3.	To ensure that adoptive families are locally and internationally monitored	<ul style="list-style-type: none"> - establishing of monitoring procedures and regular reporting of institutions in charge 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministry of health and social welfare, - Ministry of justice, 	<ul style="list-style-type: none"> - social welfare centres - created and implemented monitoring mechanisms 	2014	- existing budgets
4.	To improve quality of expert assessment of the adoption procedure	<ul style="list-style-type: none"> - creating educational materials, - educating expert workers in the area of adoption, - educating potential adopters, - standardisation of adoptions, 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministry of health and social welfare, - social welfare centres, - NGO sector 	<ul style="list-style-type: none"> - created educational materials, - number of completed educational workshops, - implemented educational programmes for potential adopters, - established standards in the area of adoption 	2010-2014	<ul style="list-style-type: none"> - existing budgets, - project budgets,
5.	To promote adoption as the most complete form of social care for children without parental care	<ul style="list-style-type: none"> - media campaigns, - public promotional activities, - printing promotional materials, - conducting research on attitudes and opinions 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministry of health and social welfare, - media, - social welfare centres 	<ul style="list-style-type: none"> - number and kinds of promotional activities, - printed promotional materials, - results of conducted research 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - existing budgets, - project budgets

V. AKCIONI PLAN: Институционално збрињавање дјеце без родитељског старања

рб	циљ	активности	носилац	индикатори	рок извођења	средства
1.	Обезбиједити висок ниво услова боравка дјеце у институцијама	- реновирање, адаптација, санација и опремање простора у којима бораве дјеца	- Министарство здравља и социјалне заштите, - други оснивачи	- стање опремљености институција (материјално-техничка, хигијенска и садржајна опремљеност),	2009-2011	- постојећи буџети оснивача установа
2.	Подићи квалитет пружања стручних услуга у институцијама	- увођење стандарда, норматива и процедура стручног рада, - креирање нових систематизација, - запошљавање недостајућих стручних радника, - додатна едукација постојећег особља у институцијама, - провођење супервизије за стручне раднике, - провођење стручних надзора, - увођење програма подршке осамостаљивању младих,	- Министарство здравља и социјалне заштите, - остали оснивачи институција, - менаџмент институција	- израђени правилници, стандарди, нормативи и процедуре, - број стручних радника у установама, - проведене додатне едукације стручних радника, - број проведених стручних надзора, - учесталост провођења супервизије, - проведени програми подршке	2009-2014	- постојећи буџети оснивача установа, - пројектни буџети
3.	Проширење дјелатности установа које се баве збрињавањем дјеце без родитељског старања	- истраживање потреба додатних услуга у заједници, - обезбјеђивање материјалних и стручних ресурса у институцијама за увођење нових дјелатности, -	Министарство здравља и социјалне заштите,	- менаџмент установа, - центри за соц.рад - резултати проведеног истраживања, - обезбјеђени материјално-технички и кадровско-стручни ресурси	2010-2012	- постојећи буџети оснивача установа, - пројектни буџети
4.	Јачање економске одрживости институција за збрињавање дјеце без родитељског старања	- анализа економске одрживости и пословања институција, - рационализација пословања установе, - успостављање нових механизма уговарања услуга, - наплата потраживања	- независни економски експерти, - менаџмент установа, - оснивачи установа, - Министарство здр. и соц. заштите, - центри за соц. рад	- проведена економска анализа и добијени резултати, - креирање механизма рационалног пословања установе, - креирање нових уговора и процедуре регулисања међусобних односа, - економски ефекти економског пословања	2009-2014	- постојећи буџети оснивача установа, - пројектни буџети

V. ACTION PLAN: Institutional caretaking of children without parental care

No	goal	activities	bearer of activities	indicators	deadline	funds
1.	To ensure a high level of requirements for children's stay in institutions	- renovation, adaptation, repair and equipping of the facilities in which the children are placed	- Ministry of health and social welfare, - other founders	- the status of the institutions' equipment (material-technical, hygienic and recreational equipment),	2009-2011	- existing budgets of the founders
2.	To raise the quality of expert services provided in the institutions	- introducing standards, norms and expert work procedures, - creating new sistematisations, - employing required expert workers, - additional education of the institutions' existing staff, - implementing supervision of expert workers, - enforcing expert supervision, - introducing support programmes for youth independence,	- Ministry of health and social welfare, - other founders, - the institutions' management	- developed regulations, rule books, standards, norms and procedures, - number of expert workers in the institutions, - implemented additional trainings for expert workers, - number of expert supervisions enforced, - frequency of supervision enforcement, - established support programmes	2009-2014	- existing founders' budgets, - project budgets
3.	To expand the activities of institutions for children without parental care	- research of needs for additional services within the community, - providing material and expert resources in institutions for the enforcement of new activities,	- Ministry of health and social welfare, - institutional management, - social welfare centres	- results of conducted research, - provided material-technical and expert-staff resources	2010-2012	- existing founders' budgets, - project budgets
4.	To strengthen economic sustainability of institutions for children without parental care	- analysing economic sustainability and the businesses of institutions, - rationalisation of the institution's businesses, - establishing new mechanisms for service negotiation, - charging debts	- independent economic experts, - institutional management, - founders, - Ministry of health and social welfare, - social welfare centres	- enforced economic analysis and its results, - creating mechanisms for the institution's rational business, - creating new contracts and procedures of managing interpersonal relations, - economic effects of economic activities	2009-2014	- existing founders' budgets, - project budgets

VI. АКЦИОНИ ПЛАН: Подршка младима који напуштају организоване облике социјалне заштите дјецe без родитељског старања

рб	циљ	активности	носилац	индикатори	рок извођења	средства
1.	Обезбиједити материјалну и стручну подршку програмима осамостаљивања младих који су одрастали без родитељског старања	<ul style="list-style-type: none"> - „лобирање“ у институцијама које обезбјеђују буџетска средства намијењена запошљавању, стамбенио збрињавању и социјалној заштити, - креирање услуга подршке младима који су одрастали без родитељског старања у Одлукама о проширеним правима, - припремити законска и подзаконска рјешења у којима би се препозн 	<ul style="list-style-type: none"> - представници локалних власти, - центри за социјални рад, - НВО, - надлежна министарства 	<ul style="list-style-type: none"> - број реализованих програма и услуга намијењених остваривању подршке младима (број „ријешених случајева“), - ниво издвајања за ове програме и услуге у буџетима релевантних институција за ову област 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - постојећи буџети релевантних институција, - пројектни буџети
2.	Остварити координацију и синхронизованост у дјеловању различитих институција и установа на различитим нивоима које могу, изразе спремност и хоће пружити подршку младима	<ul style="list-style-type: none"> - формирање радне групе на нивоу локалних заједница састављену од представника релевантних институција (цср, заводи за запошљавање, привредних субјеката, НВО представника), - креирање заједничких програма подршке у запошљавању, даљњем школовању и обезбјеђивању услова за становање младих који су одрастали без родитељског старања, 	<ul style="list-style-type: none"> - представници локалних власти, - центри за социјални рад, - заводи за запошљавање, - НВО - формирана радна група, 	<ul style="list-style-type: none"> - креирани и проведени програми подршке у запошљавању, школовању и обезбјеђењу становања за младе, - број младих који су добили подршку, 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - постојећи буџети релевантних институција, - пројектни буџети
3.	Сензибилисат и јавност локалних заједница за потребе остваривања подршке младима који су одрастали без родитељског старања	<ul style="list-style-type: none"> - медијска кампања, - провођење програма „отворених врата дома“, - информисање о капацитетима и могућностима младих који напуштају институцију, - истраживање ставова и мишљења, 	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здравља и социјалне заштите, - медији, - менаџмент установа, - центри за соц. рад, - НВО сектор 	<ul style="list-style-type: none"> - број и врста проврдних јавни кампања, - број посјетилаца програмима „отворена врата дома“, - израђени пригодни информативни материјали, - резултати проведених истраживања 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - постојећи буџети релевантних институција, - пројектни буџети

VI. ACTION PLAN: Support for youth that are leaving organised forms of social welfare of children without parental care

No	goal	activities	bearer of activities	indicators	deadline	funds
1.	To ensure material and expert support to programmes dedicated to the independence of young individuals who grew up without parental care	<ul style="list-style-type: none"> - „lobbying“ in institutions that provide the budget funds for employment, housing accommodation and social welfare, - creating support services to youth that grew up without parental care in the Decisions about extended rights, - develop legal and by-legal solutions for identification 	<ul style="list-style-type: none"> - local government representatives, - social welfare centres, - NGOs, - ministries in charge 	<ul style="list-style-type: none"> - number of implemented programs and services aimed at providing support to youth (number of „resolved“ cases), - level of funding for these programs and services in the budgets of relevant institutions for this purpose 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - existing budgets of relevant institutions, - project budgets
2.	To maintain coordination and synchronization in the actions of different institutions and institutes on different levels that can, are willing and will provide support for youth	<ul style="list-style-type: none"> - forming a work group on the level of local communities that will be consisted from representatives of relevant institutions (social welfare centres, business subjects, representatives of NGOs), - creating mutual support programmes in employment, further education and providing the accomodation requirements of young persons who grew up without parental care, 	<ul style="list-style-type: none"> - local government representatives, - social welfare centres, - employment institutes -NGOs 	<ul style="list-style-type: none"> - formed work group, - creted and implemented support programmes for employment, education and accomodation for young persons, - number of young persons receiving support, 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - existing budgets of relevant institutions, - project budgets
3.	To sensitise local community public about the needs for maintaining support for youth who grew up without parental care	<ul style="list-style-type: none"> - media campaign, - enforcing the «open home doors» programme, - informing about the capacities and possibilities of young people leaving an institution, - attitudes and opinions research, 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministry of health and social welfare, - media, - institutional management, - social welfare centres, - NGO sector 	<ul style="list-style-type: none"> - number and kinds affirmative public campaigns, - number of visitors to the «open home doors» programme, - created suitable information materials, - results of conducted research 	2009-2014	<ul style="list-style-type: none"> - existing budgets of relevant institutions, - project budgets

Издавач

Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

Штампаруја

Arch Design

Тираж

500 примјерака

Превод

Едина Дмитривић

Штампање финансира УНИЦЕФ за БиХ

Стратегија унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања са планом акције за период 2009 – 2014. године је усвојена на 139. сједници Владе Републике Српске, одржаној 03.09.2009. године.

Publisher

Ministry of Health and Social Welfare of Republika Srpska

Printing Company

Arch Design

Issue

500 copies

Translation

Edina Dmitrović

Printing of this publication has been financed by UNICEF BiH

The Strategy for the enhancement of social welfare of children without parental care, with an action plan for 2009 - 2014, has been adopted by the Government of Republika Srpska on Session no. 139 held on 3rd September 2009.

